

Vežljivost odrazov praslovanskega glagola **mysliti* v zgodovini izbranih slovanskih jezikov

Robert Grošelj

Cobiss: 1.01

V razpravi je analizirana vežljivost odrazov praslovanskega glagola **mysliti* v zgodovini izbranih slovanskih jezikov (slovenščina, stara cerkvena slovanščina, hrvaščina, srbsščina, češčina, poljščina in ruščina). Opredeljeni so pomeni glagolov, po pomenih so oblikovani pomenski in vezavnostni vzorci, določena je njihova stabilnost, razvojne značilnosti in medsebojna konkurenčna razmerja. Vežljivostne lastnosti glagolov so primerjane tudi medjezikovno.

Ključne besede: odrazi praslovanskega **mysliti*, vežljivost, vezava

The valency of reflexes of the Proto-Slavic verb **mysliti* in the history of selected Slavic languages

Abstract: This article analyzes the valency of reflexes of Proto-Slavic **mysliti* in the history of selected Slavic languages (Slovenian, Old Church Slavic, Croatian, Serbian, Czech, Polish, and Russian). It defines the meanings of verbs, semantic and government patterns are shaped based on these meanings, and it defines their stability, developmental characteristics, and competition with one another. The valency qualities of verbs are also compared between languages.

Keywords: reflexes of Proto-Slavic **mysliti*, valency, government

0 Uvod

V razpravi je predstavljen razvoj vežljivosti odrazov pslov. ***mysliti** v slovenščini, stari cerkveni slovanščini, hrvaščini, srbsščini, češčini, poljščini in ruščini. Na podlagi slovarskih del je opredeljeno pomenje odrazov pslov. ***mysliti** (t. i. medjezikovno primerljivi pomeni), s pomočjo korpusa, ki ga sestavljajo besedilni zgledi iz celotnega knjižnojezikovnega razvoja izbranih slovanskih jezikov, pa so določene vežljivostne značilnosti glagolov, kot se kažejo skozi zgodovino. Po posameznih pomenih glagolov so vzpostavljeni najprej pomenski in nato vezavnostni vzorci, določena je njihova stabilnost, razvojne značilnosti in medsebojna konkurenčna razmerja. Vežljivostne značilnosti glagolov so primerjane med seboj. Iz medjezikovne sopostavitve vzorcev se lahko izluščijo stabilni vzorci, ki zaznamujejo vse, več ali samo enega od slovanskih jezikov (skupaj s časovno opredelitvijo), izpostavljena pa je tudi relevantnost tistih nestabilnih vzorcev, ki se pojavljajo v več slovanskih jezikih.

Namena diahrona vežljivostne analize odrazov pslov. ***mysliti** v izbranih slovanskih jezikih sta dva: (1) dokazati, da z variiranjem pomena glagolov variirata

njihova vezljivost in vezava (prim. Žele 2003); (2) opozoriti na podobnosti in razlike vezljivostnih značilnosti odrazov pslov. *mysliti med slovanskimi jeziki (tudi zgodovinsko).¹

0.1 Gradivo in korpus

0.1.1 Gradivo razprave predstavljajo odrazi pslov. *mysliti (tudi *myslěti) v izbranih slov. jeziki: stosl. *мыслити*, sln. *mísliti*, srb./hrv. *mǐsliti*; češ. *myslet* (star. *myslit*), polj. *myśleć* (star. *myślic*); rus. *мыслить*. Poleg njih so v nekaterih slovanskih jeziki izpričane tudi modifikacijske izpeljanke (drugotni nedovršniki) tipa srb./hrv. *mísljati*, *mísljeti*, češ. *myslívati* (brez zgledov v analiziranih virih), polj. *myślać* in rus. *мысливати*, *мышливати* (obravnavani so posebej). Glagoli pomensko spadajo med mišljenjske, kot takšne pa se jih da opredeliti tudi etimološko.²

0.1.2 Korpus za vezljivostno analizo glagolov sestavljajo izpisi celotnih besedilnih zgledov iz slovarskih in neslovarskih del, ki pokrivajo ves knjižnojezikovni razvoj slovanskih jezikov.

Izpisani zgledi z izpričanimi vezljivostnimi značilnostmi glagolov so bili na podlagi uveljavljenih zapisov (prim. predvsem SPP) oblikovani v pomenske in vezavnostne vzorce, primerne za vezljivostno analizo.

0.2 Metode

0.2.1 Pomenska analiza glagolov izhaja iz pomenskih razlag v analiziranih slovarskih virih. Pomenske razlage se je skušalo uravnovežiti s preveritvijo besedilnih zgledov, poskus dopolnitve pa je slonel na sintagmatskem načelu slovarskega pomena: slovarski pomen izkazuje podredno razmerje pomenskih sestavin s skladenjsko vodilno **uvrščevalno pomensko sestavino (UPS)** in skladenjsko odvisnimi **razločevalnimi pomenskimi sestavinami (RPS)**; Vidovič Muha 2000: 53).

Na ta način so se vzpostavili t. i. medjezikovno **primerljivi pomeni**, tj. pomeni z enako UPS in čim več prekrivnimi RPS, ki omogočajo primerjavo vezljivostnih značilnosti med slovanskimi jeziki.

Relativna razvrstitev pomenov temelji na kriteriju **pogostnosti**, sistematizacija zgledov, ki sledi zgodovinskorazvojnemu urejevalnemu načelu, pa omogoča opredelitev pomenov z vidika **časovne ustaljenosti** (v katerem obdobju se pomen pojavlja).

0.2.2 Vezljivostna analiza glagolov temelji na sodobnih vezljivostnih obravnavah (prim. Karolak 1984; VV 1987; Žele 2001). **Vezljivost** je zmožnost določene bese-

¹ Razprava je nastala na podlagi dela avtorjeve disertacije Vezava glagolov umevanja v slovanskih jeziki (2010; mentorici prof. dr. Alenka Šivic-Dular in prof. dr. Andreja Žele). Predhodna različica razprave je bila predstavljena na Lingvističnem krožku Filozofske fakultete v Ljubljani 8. novembra 2010; diskutantom se zahvaljujem za nasvete in pripombe.

² **Etimološki komentar:** Pslov. *mǫslb, rod. *mǫsli in izsam.*mysliti, vzporedno *myslěti (A. Vaillant domneva, da je nedoločniška osnova na -ě- nadomestila starejšo na -i-; ĚSSJa 21: 43–44, 45–46); ide. *mūd^hsl(i)- ali *mūd^htl(i)- iz ide. baze meūd^h- 'paziti na, misliti na' (Snoj 2003: 404; ESJS: 508–509).

de (nosilca vezljivosti),³ da veže nase napovedljivo število vezljivostnih položajev – je napovedljivost/obveznost skladenjskih mest (nasproti **družljivosti**, ki označuje prosta mesta). Obvezna skladenjska mesta, ki so napovedljiva iz **pomenske usmerjenosti** glagola, so zasedena s t. i. določili v določeni slovnični obliki (strukturno-skladenjska vezljivost; Žele 2001: 13).⁴

Pomenska usmerjenost oz. **pomenskoskladenjska vezljivost** (z udeleženskimi vlogami) je lastnost nosilca vezljivosti, da s svojim pomenom jezikovno odraža določeno zunajjezikovno mikrosituacijo. Pomenske entitete, ki ustrezajo predmetnim ali abstraktnim sestavinam zunajjezikovne mikrosituacije, so **udeleženci**, medtem ko njihovo vsebinsko opredelitev pokrivajo **udeleženske vloge** (npr. Toporišič 1982: 21; SČ 1998: 38–41; prim. Orešnik 1992).

Na podlagi aktualizacije⁵ glagolskih pomenov v besedilnih zgledih so bile določene tudi pomenskoskladenjske značilnosti odrazov pslov. *mysliti v slovanskih jezikih: določeni so bili **udeleženci**, na podlagi glagolskih pomenov, pomenskih in skladenjsko-oblikovnih lastnosti udeležencev so se oblikovale **udeleženske vloge**. **Pomensko (vezljivostno) razmerje** med udeleženci, ki ga usmerja nosilec vezljivosti oz. usmerjenosti, ponazarjajo **pomenski (vezljivostni) vzorci**, npr. *nosilec* mišljenja – *vsebina*.

Pomenska usmerjenost se izrazno uresničuje v **strukturnoskladenjski vezljivosti**, ki je v raziskavi poimenovana **vezava** (po Dular 1982). Udeleženci se skladenjsko oz. besedilno realizirajo kot **določila**⁶ v določeni slovnični obliki (gre za oblikoslovne, oblikoskladenjske kategorije tipa sklon, nedoločnik, odvisnik itn.). Vezava je vpliv skladenjsko odločilnih slovskih lastnosti besedne podlage nosilca vezljivosti na izbiro kategorialnih (neslovskih) lastnosti določila (slovnična oblika) oz. predvidljivosti teh lastnosti na podlagi slovskih lastnosti nosilca vezljivosti (prir. po Dular 1982: 78).

Na osnovi ugotovljenih pomenskih (vezljivostnih) razmerij in udeležencev so se razkrile strukturnoskladenjske značilnosti odrazov pslov. *mysliti, tj. izpostavila so se **določila** oz. **določilne možnosti**. Vzporednost pomenskega in strukturnega vezljivostnega razmerja v okvirih posameznih pomenov je prikazana s pomočjo **vezavnostnih vzorcev**, ki predstavljajo formulski prikaz vseh določilnih realizacij pomena glagolskega leksema, npr. **Snom** – **VF** – **SENT**. V okvirih posameznih pomenov je bil določen časovni lok pojavljanja vzorca, njegova **stabilnost** oz. **ne-**

³ Najbolj tipični nosilci vezljivosti so glagoli, pridevniki (označujejo različna stanjska lastnostna razmerja), poleg njih pa še izglagolski in izpridevniški samostalniki (Žele 2001: 15).

⁴ Nepolnopomenski glagoli oz. glagoli v pomožniški vlogi kot slovničnofunkcijska jedra povedi lahko v okviru strukturnoskladenjske vezljivosti uvajajo samo neudeležensko povedkovodoločilno vezljivost (Žele 2001: 13).

⁵ Prim. pojmovanje (besedilne) aktualizacije pri R.-A. de Beaugrandu in W. U. Dresslerju (Beaugrande – Dressler 1992: 33).

⁶ Določila so lahko na levi ali desni strani jedra (nosilca vezljivosti). T. i. **levi vezljivosti** pripadajo določila v skladenjski funkciji osebka (v nekaterih vezljivostnih pristopih tudi logičnega osebka), medtem ko ostala določila pripadajo t. i. **desni vezljivosti** (prim. tovrstno ločevanje pri J. Toporišiču, npr. 1982: 82–119).

stabilnost, vzorci pa so bili glede na stabilnost primerjani med seboj.⁷ Na koncu so bile **vezljivostne značilnosti** glagolov primerjane tudi med jeziki.

1 Pomeni odrazov pslov. *mysliti v izbranih slovanskih jezikih

Odrazi pslov. ***mysliti** (gl. razdelek 0.1.1) izkazujejo tele medjezikovno primerljive pomene:⁸

Preglednica 1: Pomeni odrazov pslov. *mysliti v izbranih slovanskih jezikih s časovno opredelitvijo

	stcsl.	sln.	srb./hrv.	češ.	polj.	rus.
(a) 'misliti, razmišljati'		16.–20. st.	(do) 15.–20. st.	(do) 16.–20. st.	(do) 16.–20. st.	11.–20. st.
(b) 'imeti namen, nameravati'		16.–20. st.	(do) 15.–20. st.	(do) 16.–20. st.	(do) 16.–20. st.	11.–20. st.
(c) 'misliti, snovati v škodo/korist'		16.–19. st.	16.–20. st.	(do) 16. st.	(do) 16.–18. st.	11.–18. st.
(d) 'skrbeti za; upoštevati'			16.–20. st.		16.–20. st.	
(e) 'pričakovati'			18. st.			

Preglednica 2: Pomeni izpeljank z *mysliti v skladenjski podstavi v izbranih slovanskih jezikih s časovno opredelitvijo

	srb./hrv		polj.	rus.	
	mišljati	mišljeti	myšlać	мысливати	мысливати
(a) 'misliti, razmišljati'	19., 20. st.	19., 20. st.			
(b) 'imeti namen, nameravati'					17. st.
(c) 'misliti, snovati škodo /.../'			16. st.	16. st.	17. st.

⁷ Kot **stabilen vzorec** se obravnava gradivsko dobro izkazan vzorec, ki se pojavlja v načeloma daljšem časovnem obdobju (za krajše obdobje mora zadostiti pogoju zelo dobre gradivske izpričanosti). **Nestabilen vzorec** je gradivsko šibko izkazan vzorec, ki se pojavlja v krajšem časovnem obdobju; kot nestabilni se obravnavajo tudi vzorci, ki se pojavljajo v daljših obdobjih, a so izkazani s sporadičnimi, osamljenimi zgledi. – Ob relativno fragmentarnem korpusu je treba računati z neizkazovanjem vezljivostnih možnosti (tj. pomenskih in vezavnostnih vzorcev) v posameznih obdobjih. Tovrstne »pomenske praznine« se zapolnijo, če je vezljivostna možnost izkazana v prehodnih in poznejših obdobjih.

⁸ Pomeni so bili oblikovani na osnovi naslednjih del: **stcsl.** SJS II (247–248), SS (337); **sln.** Plet. I (580), SSKJ (557); **srb./hrv.** ARj VI (761–765, 773–774), RSHJ XII (635–637, 672), RSHKJ III (383–384), RHKKJ II (667–668); **češ.** Gebauer II (424–425), Jungmann II (524–525), Kott I (1093–1094), PSJČ II (1014–1015), SPP (109–110), SSpoj (140); **polj.** SlStp IV (374–377), SH6 XV (282–291), Linde III (183–184), SlWarsz II (1087), SJP IV (938–940); **rus.** SRja11–17 IX (332–333, 339), SRja18 XIII (96), Pušk II (648), SSRja VI (1420–1421).

2 Vezljivost odrazov pslov. *mysliti po posameznih pomenih

Odraze pslov. *mysliti v okviru leve vezljivosti zaznamuje **Snom** z oznako *človeško*; glagoli izkazujejo namreč pomene, ki so lastni človeški duševnosti in obnašanju.

2.1 Pomen (a) 'misliti, razmišljati'

Pomen (a) izkazujejo stesl. *мыслити*, sln. **misliti**, srb./hrv. **misliti**; češ. **myslet**, polj. **myśleć** in rus. **мыслить** (podobno velja za izpeljanki srb./hrv. **mišljati** in **mišljati**).

2.1.1 Pri pomenu (a) je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec mišljenja – vsebina*. Na podlagi gradiva sklepam, da sta med **stabilnimi (bolj stabilnimi) vezavnostnimi vzorci** dominantna **Snom – VF – Sak** in **Snom – VF – SENT**, ki se kontinuirano pojavljata v **vseh izbranih slovanskih jezikih** (do sodobnosti). Določili **Sak**, **SENT** bi lahko v opredeljenem pomenu obveljali za najbolj ustaljeni obliki za izražanje *vsebine* mišljenja. Na mestu **Sak** se razvojno uveljavljajo zaimenske oblike ali samostalniki ekstenzivnega pomena (v vlogi *teme* mišljenja **Sak** nadomeščajo predložnosklonske oblike, prim. za rus. Popova 1978: 349–350).⁹

Med vezavnostnimi vzorci, ki so stabilni v **vsaj dveh jezikih**, se pojavljata srb./hrv., rus. (do sodobnosti), češ., polj. (do vključno 19. st.) **Snom – VF – oSlok** (nestabilen v stesl., sln. 20. st.) in sln., srb./hrv., češ. (do sodobnosti) **Snom – VF – naSak** (nestabilen v polj. 16. st., rus. 17. st.; ni izkazan v stesl.).¹⁰ Določilo **oSlok** se v sln. in hrv. jeziku uveljavi šele v 19. st., ko izpodrine določilo **odSgen** (prisotno narečno). Vezavnostni vzorec **Snom – VF – PG** s stilistično zaznamovanim določilom **PG** je stabilen v sln. in polj. (do sodobnosti; nestabilen v stesl., srb./hrv. 20. st., rus. 19.–20. st., ne izkazuje ga češ.). Zanimiv je tudi v sln. in češ. stabilni vzorec **Snom – VF – ADV** (do sodobnosti; nestabilen v srb./hrv. 18.–20. st., polj. 17.–19. st., rus. 19.–20. st.), v katerem ima **ADV** vlogo t. i. nadomestnega določila. **ADV** se v vlogi t. i. nadomestnega določila pojavlja tudi kot del desnih določilnih možnosti (**Sak***). Določilo **Sak*** *neeksplicitno* vsebino na poseben način nominalizira in se tako približuje vlogi predmetnega določila **Sak**; posledica tega približevanja je prekrivnost z zaimenskimi neprislovnimi prvinami, ki so torej potencialno zamenljive s kakovostnimi zaimenskimi prislovi, prim. *To mislim o njem* → *Tako mislim o njem* itn.¹¹

⁹ Nestabilnost vzorca **Snom – VF – SENT** (enako velja tudi za **Snom – VF**) v primeru srb./hrv. izpeljank **mišljati** in **mišljati** (19.–20. st.) je posledica slabe gradivske zastopanosti.

¹⁰ Določilo **oSlok** je označeno kot *siže* (*o kom kdo misli?*), izhodiščno ga verjetno zaznamuje pomen 'okoli' (Herodes 1963: 345; Kopečný 1973: 132); izhodiščni pomen zveze **naSak** je bil smernostni, namerni (Kopečný 1973: 117–118).

¹¹ Oznaka **Sak*** zastopa prislovne in sopomenske neprislovne oblike, ki besedilno nadomeščajo kompleksnejše določilo z *vsebinsko* udeležensko vlogo. Pritegnitev neprislovnih oblik v skupino upravičujeta pojavljanje v enakih vezljivostnih kontekstih (vezavnostnih vzorcih) in zamenljivost s prislovnimi določili. – Zgradbe tipa *mislimi dobro o njem*, *mislimi dobro komu* kažejo na nadomestno vlogo **Sak***: slednji izhodiščno nastopa kot lastnostni modifikator verjetno propozicijskega **SENT**, prim. *Mislim o njem*, [*da je uspešen, da je pošten* itn.] → [to je *dobro*] → *Mislim o njem dobro*; *Mislim mu*

Med vezavnostnimi vzorci, ki so stabilni v **posameznih jeziki**, je treba izpostaviti **Snom – VF – INF**, ki je gradivsko stabilen samo v rus. (do 18. st.), a se kot nestabilen pojavlja v starejših obdobjih drugih jezikov (stcsl., sln. 19. st., srb./hrv. 16.–19. st., češ. 16. st., polj. 17.–19. st.); v časovni perspektivi se **INF** (enakost osebka glavnega in odvisnega stavka) umika določilu **SENT**. V srb./hrv. je stabilen vzorec **Snom – VF – zaSak** (16.–19. st.; nestabilen v polj. do 16. st.), pri čemer ima **zaSak** izhodiščno smernostni pomen (Kopečný 1973: 283–284),¹² v polj. pa **Snom – VF – nadSins** (16.–20. st.), ki verjetno ustreza intenzivnejši *mišljenjski* dejavnosti (izhodiščno potek 'nad' čim; Kopečný 1973: 124).

Primeri: Snom – VF – Sak (stcsl. вѣскъжъ въ мѣслинтѣ зъло въ срдцихъ вашихъ [Mt 9,4] M; **sln. 16. st.** *Sakaj GOSPVĐ eno rejzh misli*, [...] [Jer 51,12] DB; **20. st.** *Očeta mislim, ne tebe*. SSKJ; **srb./hrv. 16. st.** *Kada [...] misli (grješnik) Božje milosrdje i dobru*. [Naručn. 54^b] ARj VI; **20. st.** *Ne zna se, je li htio da se prikaže dostojan ili je mislio svoje prijašnje misli*. [Kaleb] Benešić; **češ. stčš.** *abych myslil mluvy tvé ut meditarer eloquia tua* [ŽWittb. 118.148] Gebauer II; **20. st.** *Jaké staré řády a mravy to myslíte? zeptal se sedláka*. [Herb.] PSJČ II; **polj. stpolj.** *Wszystek dzen mislił nieprawdó izók twoy* [Fl 51.2 (sim. Puł)] SłStp IV; **19. st.** [...] *Tyloko coś myśli głęboko*. [Dud 67–8] Mick IV; **rus. 11.–14. st.** *Срдце мжжж да мыслить правьдѣнаа*. [Панд. Ант. 11в. (Амф.)] Srezn II; **19.–20. st.** *Скажете, [...] в таком ли виде вы себе мыслите социальную „катастрофу“ [...] [Плеханов, За что нам его благодарить?] SSRja VI*; **Snom – VF – SENT** (stcsl. чѣто мѣслинтѣ въ сѣвѣ маловѣри . чѣко хлѣбъ не вѣзастѣ [Mt 16.8] M; **sln. 16. st.** *Iest mišlim pak, tu je moj marter, jest ga moram trpěti*. [Jer 10.19] DB; **20. st.** *Misli, da bi ga morali bolje plaćati*. VSSG; **srb./hrv. 16. st.** *Mišljaše, koje bi onoj pozdravljenje*. [N. Ranjina 16^a] ARj VI; **20. st.** *И он ѿоче мислиѿи ѿреко којеѣ ѣ лекара ѿѿиѿи у болницу*. [Калеб 3, 38] RSHJ XII; **češ. stčš.** *I mé srdce myslí, že se jest upevnila, neb tiho na mně její dobrota zaslúžila*. [Hynek z Poděbrad, Neuberský sborník] Vokabulář; **20. st.** *Alena už myslela jen na to, že má zítra odejít*. SPP; **polj. stpolj.** *(Maria) [...] myszlyła, yakye by tho bylo posdrovyenye* [EwZam 288] SłStp IV; **20. st.** [...] *nie myślęć o tym, co minęło!* [IWASZ. J. Wiersze 200] SJP IV; **rus. 11.–14. st.** *Тако же и сему тому (Святополку) подобно явиса ѣму, мышлащю оубо ѣму, како и кымъ образомъ погубить бра^m своего Бориса*. [Нест. Бор. Гл. 16] Srezn II; **19.–20. st.** *Я мыслил, будет ли счастлива моя приятельница Марья Петровна*. [Гог. Письмо М. П. Балабиной] SSRja VI; **Snom – VF – oSlok** (stcsl. и то вьсѣгда виднѣть . о немъже вьспрестани мѣслинтѣ [Bes] SJS II; **sln. 20. st.** *Mislijo o počitnicah v tujini*. [prim. Dular 1982: 191]; **srb./hrv. 15. st.** ... *o vašem zlu ne misli razvě* *o vsakomь добрѣ i počenju*. [Spom. sr. 1, 35] ARj VI; **20. st.** *Софка није*

[*dobre stvari*] → *Mislim mu dobro*. V teh primerih nastopa *dobro* na mestu določila (še bolj razvidno v zgradbah *misliti tako* z zaimenskim prislovom), pri čemer slednjega na poseben način nominalizira (tudi zato oznaka **Sak***). V razmerju *misliti dobro*, *tekoče*, *resno* ↔ *misliti dobro*, *slabo* o njem; *misliti mu dobro*, *slabo* postane razviden sinkretizem **ADV**, ki ima lahko vlogo lastnostnega modifikatorja ali določila (gl. tudi razdelka 2.1.3 in 2.3.1).

¹² Določilo **zaSak** je v polj. verjetno za kalk po lat. vzoru, prim. *cogitabo pro peccato meo* (Vulgata).

волела да о ѿим својим ѿрецима мисли. [Станк. Б. 3, 18] RSHJ XII; **češ. stčēš.** *Panku, mysl o sobě spíše!* [Hrad. 143a] Gebauer II; **19. st.** [...] *když jsme svorně spolu v míru žili, nemyslíce o loučení žádném.* [Pflug.] PSJČ II; **polj. stpolj.** *Rospamyotaj syø na dawne dny, mysl o kaszdich narodzech* [BZ Deut 32.7] SłStp IV; **20. st.** *Myślałam o twoim uśmiechu.* [Zaron 1980: 88]; **rus. 11.–14. st.** *О нѣмъ же паче мыслимъ.* [Гр. Наз. 11в. 41] Srezn II; **19.–20. st.** *М. о путешествии.* (Ožegov); **Snom – VF – naSak (sln. 16. st.** *Ieft mišlim na te stare dny, pèrvih lejt.* [Ps 77.6] DB; **20. st.** *Mislil je na bolečine.* SSKJ; **srb./hrv. 16. st.** *I misleć na dila od tvojijeh ruk svetijeh.* [N. Dimitrović 79] ARj VI; **20. st.** *За вас је [...] ѿрошлостіу на коју не мислише, онај исіторијски час [...].* [Петр. В. 8, 82] RSHJ XII; **češ. stčēš.** *(Arnošt) na pomstu myšleše* [Baw. 90a] Gebauer II; **20. st.** *Když potom pustila kolovrat, trhala se ji nit – neboť nemyslila na práci.* [Herb.] PSJČ II; **polj. 16. st.** *myšlilem ná to częstokroć [...]* [Górndworz H5] Sł16 XV; **rus. 17. st.** *и на то мыслят чѣмъ имъ море отъ воровъ и разбоиниковъ очисти(м)* VK II, 73.524 [Maier 2006: 62]; **Snom – VF – PG (stcsl. i мьшлѣаше въ себѣ глѣд . что сѣтвориж** [L 12.17] M; **sln. 16. st.** *Sakaj on je taku mišlil: Lahkaj bi on tudi kej mogel vmreči, kakòr njegovi bratje.* [1 Mz 38,11] DB; **19. st.** *In je mislil sam per sebi, rekoč: Kaj bom storil, ker nimam, kamor bi svoje perdelke spravil?* [L 12.17] W; **srb./hrv. 20. st.** *Mislit ćemo: sami smo – samo da plovimo!* [Nikolić] Benešić; **polj. 16. st.** *Myśle: co będzie prze Bóg?* [GošCast 20] Sł16 XV; **19.–20. st.** *Wybiega Rymwid, a myśli po drodze: »Gdzie idę, po co? [...].«* [MICK. Graż. 32] SJP IV; **rus. 19. st.** [...] *мыслим он: „Неужто вправду я влюблен? ...“* [ГН 220] Pušk II; **Snom – VF – ADV (sln. 18. st.** *Ampak de bóte popólnoma enaku mišlili, inu mejnili.* [1 Kor 1,10] Jap; **19. st.** *In ko je Jezus zdajci v svojim duhu spoznal, de sami per sebi takó mislijo,* [...] [Mr 2,8] W; **srb./hrv. 20. st.** *Ja mislim drugačije. Šonje;* **češ. 17. st.** *Gestli co haněti se má, at' se děge v oči, a to s swobodnau řečj, gak mysljš.* [Com. jan. 920] Jungmann II; **20. st.** *Marcela rozhodně myslí jinak než já.* SSpoj; **polj. 17. st.** *Mowilem ci prawda że się boię alem przecię inaczej myślał.* SłJChP I; **19. st.** *Ješli brat tak myśli, Tém lepiej* [PT III 414–5] Mick IV; **rus. 19.–20. st.** *Глеб Мыронич, какъ мыслишь ты?* [А. К. Толст. Посадникъ SSRja VI]; **Snom – VF – INF (stcsl. и пидатъ ни глаголати ни слышати можааше . сѣкоупьнааго ради мѣтежа . и жсѡница мьшлѣаше бѣти** Supr 434.2–4; **sln. 19. st.** *Tako, kdor misli trdo stati, pade [...]* [Prva ljubezen] Preš; **srb./hrv. 16. st.** *Ter mišljah prije doć na svrhu života.* [N. Nalješković 2, 49] ARj VI; **19. st.** *Kako oдох из слободнихъ зорахъ, мишляхъ у њихъ Срѣсѣиво осѣаѡиуи.* [Пј. 53, 1–2] Njogoš I; **češ. 16. st.** *A myslime ty bez viny býti?* Br. [Zikmund 1863: 414]; **polj. 19. st.** *On, nie znając świata, Myśli żyć w sercu żony, przyjaciela, brata:* [Dumania 43–4] Mick IV; **rus. 11.–14. st.** *ѡтоудоу же придоша ниже Коучелемина мыслище коудѣ преити рѣкою Днѣстръ.* [ЛII ок. 1425, 250 (1213)] SDRja11–14 V; **18. st.** *Иль быв соперник мой он равен мнѣ быть мыслит?* [Княж. Хваст. 81] SRja18 XIII; **Snom – VF – zaSak (srb./hrv. 16. st.** *Ne misli za tuj stvar.* [N. Nalješković 1, 220] ARj VI; **19. st.** *Te ne sluša cara čestitoga, za vezire nikad i ne misli.* [Nar. pjes. vuk 2, 266]; **polj. 16. st.** [...] *y będe myšlil zá grzech moy* [Leop Ps 37,19] Sł16 XV); **Snom – VF – nadSins (polj. 16. st.** *Długom myślił nád tym słowem* [Mącz 14c] Sł16 XV; **20. st.** *Im więcej myślał nad obecnym swym położeniem [...]* [KACZK. Olbracht. III, 167] SJP IV).

Preostali vezavnostni vzorci, ki ustrezajo zgornjemu pomenskemu razmerju, so **ne-stabilni** in so se večinoma pojavljali v starejših obdobjih: v sln. (10., 16. st.) in srb./hrv. (16. st.) se pojavlja **Snom – VF – kSdat**; v sln. še **Snom – VF – vSak** (19. st.), **Snom – VF – poSlok** (16., 19. st.), v srb./hrv. **Snom – VF – odSgen** (17.–19. st.), **Snom – VF – (s)vrh(u)Sgen** (16.–18. st.), **Snom – VF – zaSins** (18. st.), v češ. **Snom – VF – přesSak** (19. st.), **Snom – VF – Part** (stčeš.), v polj. **Snom – VF – Sins** in **Snom – VF – wSlok** (stpolj.), v rus. pa **Snom – VF – proSak** (17. st.).

Določilo **kSdat** zaznamuje izhodiščno smernostni pomen (Kopečný 1973: 101); v primeru sln. (16. st.) je treba opozoriti na možno kalkiranost določila (*k'fvojmju predanimu blagu mifliti* Ezk 7,13 DB – *zu seinem verkeuften Gut [...] trachten* Luter); za podoben pomen gre tudi v primeru sln. **vSak** (možna kontaminacija z **verjeti, verovati v koga**) in **poSlok** (na kalkiranost opozarjajo ujemanja tipa *Ona mifli po eni Nyvi* Prg 31,16 DB – [...] *denkt an einem Acher* Luter). Tudi pri srb./hrv. določilih **odSgen** in **(s)vrh(u)Sgen** je treba opozoriti na verjetno kalkiranost: v primeru **odSgen** gre domnevno za it. vpliv,¹³ zveza **(s)vrh(u)Sgen** pa naj bi bila skladijski kalk po lat. **super + ablativ** (v kajk. knj. jeziku tudi vpliv nem. **über + Sgen**). V vlogi *razmernega vsebinskega udeleženca* je do polovice 19. st. v vseh treh nar. skupinah hrv. jezika prevladovalo določilo **odSgen**, v 19. st. pa je v skupni sbh. normi prevladalo **oSlok** (**odSgen** se je obravnavalo – napačno – kot kajkavizem; Hudeček 2003: 113–117, 125–126). Določilo **zaSins** z izhodiščno nesmernostnim krajevnim pomenom 'hinter' (Kopečný 1973: 283–284) je daleč redkejše od sopomenskega **zaSak**. Češ. določilo **přesSak** se je pojavljalo v češ. pog. jeziku 19. st., kar potrjuje V. Zikmund (1863: 206).¹⁴ Stčeš. določilo **Part**, ki je funkcijsko ustrezalo *vsebinskemu* odvisniku z veznikom *že* (stčeš. *by*), nadomestita **INF** ali **míti + INF** (Trávníček 1956: 185–186; HMČ: 365–367). Stpolj. določili **Sins**, **wSlok** sta domnevno kalka po lat. (**Sins** – *in consiliis quibus cogitant* Vulgata; **wSlok** – *meditabor in te* Vulgata). Rus. določilo **proSak** v vlogi t. i. *deliberativnega* predmeta (izhodiščno pomen ozira, smernosti; Kopečný 1973: 217) se je v strus. pojavljalo predvsem v besedilih pogovornega tipa (Popova 1978: 349), konkuriralo mu je dominantnejše določilo **oSlok** (Preobraženska 1968: 213). Čeprav naj bi bila zveza **proSak** s tem pomenom v regresiji, pa jo danes ohranjajo rus. narečja, pogovorni in tudi knj. jezik, prim. *думать про друга* (Lomtev 1956: 418; RS 1980: 448).

Primeri: **Snom – VF – kSdat** (sln. 10. st. *Da c tomu dini, zinzi, muzlite, ide ne camo ze vcloniti, nu ge pred bosima osima stat i zio prio imeti, iuse gezim bovvedal*. BS II, 83–88; srb./hrv. 16. st. [...] *vazda kada budeš misliti k rajju, ne ćeš biti u pustinju*. [Starine 1, 229] ARj VI); **Snom – VF – vSak** (sln. 19. st.

¹³ Zanimiv je komentar F. Kopečnega (1973: 154), ki opozarja, da predmetni **otbSgen** 'o' v stčeš., v dluž. (manj gluž.), v sln., v csl. in v stsbh. govori v prid tezi, da gre za latinizem, ki je bil v prostorih germansko-slovanskega jezikovnega stika podprt z vplivom nemščine (torej ne gre za čisti *germanizem*, kot je domneval J. Gebauer). Zgodovinskojezikovno je primaren ločilniški pomen zveze **otbSgen** (prim. Kopečný 1973: 150).

¹⁴ Predložna zveza **přesSak** je v vlogi določila zgornjega tipa češ. narečni *germanizem*, prim. nem. **überSak** (Kopečný 1973: 176).

Na vsih svojih potih misli v njega [...]. [Prg 3,6] W); **Snom – VF – poSlok** (sln. 16. st. *Vy, kir [...] vfelej le po krivizhnim gospodovanju miſlite, [...]*. [AM 6,3] DB); **Snom – VF – odSgen** (srb./hrv. 17. st. *Koji su od stvarih nebeskih brez pristanka mislili i one promišljali*. [A. Georgiceo pril. 5] ARj VI); **Snom – VF – (s)vrh(u)Sgen** (srb./hrv. 18. st. *Poče misliti svrhu ona dva čovika*. [P. Maccukat 18] ARj VI); **Snom – VF – zaSins** (srb./hrv. 18. st. *Veće misli za dobiti vjekovitom neg' za kratkom i vremenitom*. [B. Zuzeri 66] ARj VI); **Snom – VF – přesSak** (češ. 19. st. *mluviti přes ctnost' místo mluviti o ctnosti*« [Zikmund 1863: 206]); **Snom – VF – Part** (stčeš. *mysléch ležě sám jediný* Alx [HMC: 365]); **Snom – VF – Sins** (stpolj. *Lapaio ie w radach, gimisz mislo* [F1 9.22] StStp IV); **Snom – VF – wSlok** (stpolj. *W iutrzni bodo mislicz w tobe* [F1 62.7] StStp IV); **Snom – VF – proSak** (rus. 17. st. [...] *то(л)ко мудрые люди про то иноко мыслят* VK I, 25.4 [Maier 2006: 61]).

2.1.2 V pomenu (a) se vzpostavlja tudi pomensko razmerje med *nosilcem mišljenjskega procesa in procesom samim* (izražanje mišljenjske sposobnosti).

Stabilen vezavnostni vzorec, ki ga (z izjemo stesl.) do sodobnosti potrjujejo analizirani jeziki, je **Snom – VF**.¹⁵

Primeri: **Snom – VF** (sln. 18. st. *Jeſt fim po nozhi v' mojim ſerzi miſlil, inu premiſhlöval, inu jam ſebe iſpraſhöval*. [Ps 76,7] Jap; 20. st. *Dolgo ni mogel misliti*. SSKJ; **srb./hrv. 16. st.** *Kada bjeſh mlad, govorah kako mlad, mudrovah kako mlad i miſljah kako mlad*. [N. Ranjina 36^b] ARj VI; 20. st. *Мислио је сѣоро, ѿемељуйѿо*. [Донч. И. 1, 22] RSHJ XII; **češ. stčeš.** *Lidé myſlyly sú cogitaverunt* [ŽWittb. 2.1] Gebauer II; 20. st. *Karla nemyslela, už nebyla schopná*. SPP; **polj. stpolj.** *Mislil iesm v noczi z serczem mogim y scuszał iesm se* [F1 76.6] StStp IV; 20. st. *Gdzie obywatela [...] nie myſłą, tam państwa upadek bliſki*. [KRAS. Podstoli 76] SJP IV; **rus. 18. st.** *Ничего не может быть страннѣ как утверждать, что материя может мыслить*. [Эйлер ПП II 2] SRja18 XIII; **19.–20. st.** [...] *он научил меня мыслить*. [Колес. Нов. Пути] SSRja VI).

2.1.3 Pomen (a) odpira tudi možnost pomenskega vzorca *nosilec mišljenja – razmerni vsebinski udeleženeec – vsebina* (tudi *misliti – o kom, čem – kaj, kako*); *nosilec mišljenja pripiše razmernemu vsebinskemu udeležencu določeno vsebino*.

Stabilni vezavnostni vzorci, ki ustrezajo pomenskemu razmerju, so izkazani le v posameznih jezikih, prim. sln. **Snom – VF – odSgen // oSlok – Sak*** in **Snom – VF – odSgen // oSlok – SENT**. Vzorci so označeni kot stabilni, čeprav je stabilno pravzaprav vezljivostno razmerje.¹⁶ V sln. pride pri določilu na mestu *razmernega*

¹⁵ Gre za sistemsko nerealizacijo določil, ne pa kontekstualni izpust ali absolutno rabo glagola.

¹⁶ Vzorce **Snom – VF – odSgen // oSlok – Sak*** in **Snom – VF – odSgen // oSlok – SENT** sem označil kot stabilne samo v sln. Medtem ko se vzorca z **odSgen** pojavljata samo v sln., pa se **Snom – VF – oSlok – Sak*** kot nestabilen pojavlja še v **srb./hrv.** (19.–20. st.), **češ.** (19. st.), **polj.** (16.–19. st.) in **rus.** (18. st.), vzorec **Snom – VF – oSlok – SENT** pa v **srb./hrv.** (19. st.) in **polj.** (16. st.).

vsebinskega udeleženca v 19. st. do zamenjave: **odSgen** zamenja **oSlok** (kot kaže, se **oSlok** v tej udeleženski vlogi pred 2. pol. 19. st. ne pojavlja).¹⁷

Primeri: **Snom – VF – odSgen – Sak*** (sln. 18. st. *Al sa obóje bódo po saflushénju prejëli, sa tó, ker fo od Bogá hudú mišlili, inu na malike deršhali [...].* [Mdr 14,30] Jap; **19. st.** *Mislite dobro od Gospoda, in išite ga s priprostim sercam [...].* [Mdr 1,1] W); **Snom – VF – oSlok – Sak*** (sln. 19. st. *kako misliš o tej stvarì?* Plet. 1); **20. st.** *Večina misli o tem drugače.* VSSG; **srb./hrv. 20. st.** *Ex, бoльe сам мислио о њeđовој њамеџи но цџио она заслужује.* [Тос. Д. 2, 123] RSHJ XII; **češ. 19. st.** *Chcete-li vědět, co o ní myslím, povím Vám to, jest docela protivná.* [Slád.] PSJČ II; **polj. 16. st.** *A wieźli ty co ia o tobie y o innych myśle?* [SkarŻyw 196] Sł16 XV; **rus. 18. st.** [...] *накажу ego моею нѣжнѣйшею ласкою, дав ему возчувствовать, коль ложно он мыслит обомнѣ.* [Безбожн. 75] SRja18 XIII); **Snom – VF – odSgen – SENT** (sln. 16. st. *KAdar [...] fo vfi v 'fvoim ferci mišlili od Ioannefa, aku bi lahkaj on Criftus bil, [...].* [Lk 3,15] DB; **19. st.** [...] *sim derzen proti enim, kteri mislijo od nas, de kakor po mesu delamo.* [2 Kor 10,2] W); **Snom – VF – oSlok – SENT** (sln. 20. st. *Mislil sem o Mariji, da bo šele jutri prišla domov.* [prim. Dular 1982: 205]); **srb./hrv. 19. st.** *Ne misli sam o sebi da si mudar.* [Prič. 3, 7] RHJ; **polj. 16. st.** *ze per iusta media o sobie nie myslemy by nqm nie miano tego dzierzec co Hetman obiecal* [ActReg 89] Sł16 XV).

Drugi vezavnostni vzorci so **nestabilni**: v sln. **Snom – VF – naSak – SENT** (16. st.), v srb./hrv. **Snom – VF – zaSak – Sak*** // **SENT** (19. st.), v polj. **Snom – VF – okołoSgen – Sak** (16. st.; določilo **okołoSgen** zaznamuje izhodiščno krajevni pomen 'okoli', na kar se navezuje oziralnost; Pisarkowa 1984: 108), v rus. **Snom – VF – proSak – Sak*** (17. st.). Več o določilih z vloge **razmernega vsebinskega udeleženca** in **Sak*** v razdelku 2.1.1.

Primeri: **Snom – VF – naSak – SENT** (sln. 16. st. *On bo na fvoje Iunake mišlil: Ali vřaj bodo tiřtji padli, kamer kuli bodo hotéli pojti [...].* [Nah 2,5] DB); **Snom – VF – zaSak – Sak*** (srb./hrv. 19. st. *A vidjećete [...] šta ja mislim za današnji zagrebački pravopis.* [Vuk slav. bibl. 1, 91] ARj VI); **Snom – VF – zaSak – SENT** (srb./hrv. 19. st. *Ostane jedna sablja, za koju su gdekoji od njih mislili da vredi mnogo novaca.* [Npr. 171] RHJ); **Snom – VF – okołoSgen – Sak** (polj. 16. st. *coš Bofkiego około Mefřafřá [...] cžytał y myšlil [...].* *Náthánáel* [SkarŻyw 383] Sł16 XV); **Snom – VF – proSak – Sak*** (rus. 17. st. *a čo pro to мысли(m) čo под Кольваньe в такое студена[e] погоде (sic!) пала туча мух на снѣзь [...].* VK II, 43.269 [Maier 2006: 61]).

2.1.4 Četrty pomenski vzorec, ki se vzpostavlja v primeru pomena **(a)**, je **nosilec mišljenja – prizadeto – vsebina**; **nosilec mišljenja** pripiše **vsebinskemu udeležencu** (tip **prizadeto**) določeno **vsebino**, **lastnost** prek **predikativnega stavčnega člena**.

¹⁷ Podobna sprememba nastopi tudi v hrv. knj. jeziku z vzpostavitvijo sbh. knjižne norme na širši štokavski osnovi v drugi polovici 19. st. (prim. Hudeček 2003: 125–126).

Vsi vezavnostni vzorci, ki ustrezajo pomenskemu razmerju, so **nestabilni** in se pojavljajo le v **posameznih jezikih**: stesl. **Snom – VF – Sdat – INF**,¹⁸ srb./hrv. **Snom – VF – Sak – Sins** (20. st.), **Snom – VF – Sak – SENT** (18.–19. st.).

Zgradba **Sdat – INF** (*dativus cum infinitivo*) se pojavlja v stesl. kot prevodna ustreznica gr. *accusativus cum infinitivo*, vendar je zasidrana v slovanskem jezikovnem sistemu; njeno izhodišče je dajalnik kot t. i. *casus coniunctus*, ki ima vlogo logičnega osebka brezosebnih zgradb oz. drugega predmeta ter logičnega osebka nedoločniškega polstavka v zgradbah tipa **ѣмоу достоитъ прити* ali **пове- лѣ ѣмоу прити* (Večerka 2002: 444–445). V primeru **Sdat – INF** je **Sdat** *casus non coniunctus*, tj. glagol (*мыслити*) se z njim ne veže, temveč mu je (verjetno prek etimološkega pomena ciljnosti) pripisana vloga *prejemnika* propozicijske vsebine, izražene z določilom **INF**; **Sdat** je koreferenčen z neizraženim osebkom povedka.¹⁹ Določilo **Sins**, ki naj bi se etimološko povezovalo z orodnikom »osnovne značilnosti«, v srb./hrv. (sploh glede na češ., polj., rus.) ni dobro razvito in je v upadu (velja za 20. st.); nadomeščajo ga **Snom**, **Sak** in predložnosklonske oblike (Ivić 1954: 156–158). Določilna možnost **Sak – SENT** je v starejših obdobjih predstavljala sinonimno možnost k **Sak – Part** in **Sak – INF**, pozneje pa naj bi ju nadomestila (Zima 1887: 309–312, 319; Grickat 1975: 175–178). Na podlagi razmerja vezljivostne sinonimije in razvoja se sklepa, da **Sak – SENT** ne predstavlja *prolepse*, temveč je njeno določilo **SENT** dvojne narave: je izjavni odvisnik, pomensko pa tudi prilastek predmeta (Grickat 1975: 177–178).

Primeri: Snom – VF – Sdat – INF (stesl. *мыслимъ бо, оправдати сѧ въкроу чл(о)в(ѣ)коу възъ дѣлѣ закона* [R 3.28 Christ Ochr] SJS II); **Snom – VF – Sak – Sins** (srb./hrv. 20. st. *Не знам ни сам, заштоо си тиу гјевојку тиоу красном мислим.* [Маж. Ф. 1, 12] RSHJ XII); **Snom – VF – Sak – SENT** (srb./hrv. 19. st. *Budala kad čuti, misle ga da je mudar.* [Nar. posl. vuk 30] ARJ VI).

2.1.5 Pomen (a) kaže tudi na vezljivostno možnost, ko *nosilec* mišljenja vzpostavlja pojasnjevalno pomensko razmerje med *vsebinskim* in *razmernim* udeležencem, prim. *misliti – kaj, kako – s čim*.

Pomenskemu razmerju ustrezajo **nestabilni vezavnostni vzorci**, ki se pojavljajo le v posameznih jezikih: srb./hrv. **Snom – VF – Sak – podSins**, **Snom – VF – SENT – sSins** (19. st.), češ. **Snom – VF – Sak – Sins** (20. st.).

Določila v vlogi *razmernega* udeleženca kažejo na izhodiščno različne pomen: v primeru **podSins** krajevni 'sub/unter/beneath' (Kopečný 1973: 192–195) – predložna zveza ob t. i. *mentalnih* glagolih označuje odnos med prekrivnimi pred-

¹⁸ V omenjenem vezavnostnem vzorcu se določilo **Sdat** približuje udeleženski vlogi prejemnika.

¹⁹ Razmerje med *prejemnikom* in *vsebino* je vzpostavljeno prek glagola umevanja. Kot prevodna ustreznica gr. *accusativus cum infinitivo* je stesl. *dativus cum infinitivo* pogostejši od *accusativus cum infinitivo* ali *accusativus cum participio*; v nasprotju s slednjimi pa ga zaznamuje še »zusätzliche modale Schattierung der Gehörigkeit und/oder Schicklichkeit« (Večerka 1996: 196).

meti oz. pojmi (Stevanović 1969: 461–462; Silić – Pranjković 2005: 239); v primeru **sSins** sociativni pomen (Ivić 1954: 175–178), prim. razmerje *kaj delati s čim* → *kaj misliti s čim*; v primeru češ. **Sins** pa domnevam izhodiščno sredstveni pomen (prim. Gebauer 1929: 402; EŠČ: 182).

Primeri: Snom – VF – Sak – podSins (srb./hrv. 19. st. *Нико нас не приморава, да мислимо поод једним од оне двојице рашких велможа кнеза Лазара*. [Рув. И. 2, 42] RSHJ XII); **Snom – VF – SENT – sSins** (srb./hrv. 19. st. *I s onijem riječima [...] ja sam upravo mislio, da bi članovi društva najprije sami počeli učiti*. [Vuk pisma 24] ARj VI); **Snom – VF – Sak – Sins** (češ. 20. st. *Co přesně myslíte výrazem technologie?* SSpoj).

2.2 Pomen (b) ‘imeti namen, nameravati’

Pomen (b) izkazujejo stcsl. *мыслити*, sln. **misлити**, srb./hrv. **misлити**; češ. **myslet**, polj. **myśleć** in rus. **мыслить** (podobno velja tudi za izpeljanko rus. **мышливати**).

Med pomenskimi lastnostmi glagolov je treba izpostaviti podpomen ‘prizadevati si za’ v primeru češ. **myslet**, ki vpliva na vezljivostne lastnosti.

2.2.1 V primeru pomena (b) je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec namere – vsebina*.

Na podlagi gradiva sklepam, da ima med **stabilnimi (bolj stabilnimi) vezavnostnimi vzorci** dominantno vlogo **Snom – VF – INF**, ki se kontinuirano pojavlja v vseh analiziranih jezikih (do sodobnosti); **INF** je torej tipično določilo za izražanje *vsebinsko-namernega* udeleženca (propozicijskega tipa).²⁰

Samo v srb./hrv. sta stabilna vzorca **Snom – VF – Sak** (16.–19. st.; nestabilen v stcsl., češ. 18.–19. st., rus. 14. st.) ter **Snom – VF – daSENT** (16.–20. st.). Medtem ko določilo **Sak** verjetno nastopa v vezavnostnem vzorcu kot nevtralen premi predmet, pa je določilo **daSENT** sistemska ustreznica **INF** na vzh. delu srb./hrv. govornega področja ob glagolih, ki kažejo na pomožniško vlogo (prim. pomene ‘moči’, ‘imeti sposobnost, znanje’ ali ‘nameravati’; prim. Ivić 1972; Sintaksa 2005: 324–329).

Primeri: Snom – VF – INF (stcsl. *плачѣтъ сѧ . и толика добра винъ’ника поговѣвити мыслѣтъ* Supr 386.22–24; **sln. 16. st.** *Inu jeſt ſim miſliſt tebi zhaſt iſkaſati* [...]. [4 Mz 24,11] DB; **20. st.** *Misli kupiti to blago*. VSSG; **srb./hrv. 15. st.** *Dori jedanъ naſъ teče* [...] *ne miſlimo umьknuti*. [Spom. sr. 1, 39] ARj VI; **20. st.** *Они мисле своју кћер гаѣи у учиѣельску школу*. [Козарч. 2, 209] RSHJ XII; **češ. stčes. Jehož** (*Krista, já*) *nynie myſlym* [...] *přijímati* [Modl. 27a] Gebauer II; **20. st.** *Nic zlého jsem nemysliſt propovědit*. [Svob.] PSJČ II; **polj. stpolj.** *a miſlyly gy zabycz* [BZ Judith 5.26] Sſtřp IV; **20. st.** *Nie myſlaſt czekać do końca wieczoru* [...]. [PAR. Niebo 215] SJP IV; **rus. 11.–14. st.** *нѧ не вѣмъ что мыслить мѣрдыи бѧ сътворити*. [Чудн XII, 756] SDRja11–14 V; **19.–20. st.** *Он и не мыслиſt возражать*. Ožegov); **Snom – VF – Sak** (stcsl.

²⁰ Vzorec **Snom – VF – INF** je *nestabilen* v primeru rus. **мышливати**, kar je verjetno posledica slabe gradivske izpričanosti (osamljen zgled iz 17. st.).

ісouxpистocoкo oувiтнe мислaтѣ Supr 388.30; **srb./hrv. 16. st.** (*Judita*) *puk slobodeći, spuni ča mišljaše* Judita 1372; **19. st.** *Što sad misliš, Senkoviću Ivo? što sad misliš, čemu li se nadaš?* [Nar. pjes. vuk 3, 398] ARj VI; **češ. 19. st.** *Něco giněho mysliti.* [Us. 841] Jungmann II; **rus. 14. st.** *Иже простирають роукоу на златоиманье то аще не молвить но вбаче лоукавая мыслить.* [Пч к. XIV, 44] SDRja11–14 V); **Snom – VF – daSENT (srb./hrv. 16. st.** (*Ovi*) *misle da zgarnu sada nas s ovih stin* Judita 1037; **20. st.** *После ѿоѡа рока мислимо га ѿпредузмено велику акцију.* [Доман. 6, 524] RSHJ XII).

Preostali vezavnostni vzorci, ki ustrezajo pomenskemu razmerju, so **nestabilni**: v sln., **srb./hrv.** (20. st.) in **češ.** (19.–20. st.) **Snom – VF – naSak**, v sln. (20. st.), **češ.** (do vključno 16. st.) in **polj.** (16.–19. st.) **Snom – VF – SENT**, v **srb./hrv.** (19. st.) in **češ.** (do 16. st.) **Snom – VF – ADV**; samo v **polj.** se pojavlja **Snom – VF – oSlok** (19. st.). Pri vseh (tudi **Snom – VF – Sak**) bi najbrž lahko govorili o stilistični izrabi vezavnostnih možnosti, značilnih za pomen (**a**) (ohranjanje pomena *namere* v zvezi **naSak** je zgolj domneva).²¹ Prim. razdelek 2.1.1.

Primeri: Snom – VF – naSak (sln. 20. st. *Ali že misliš na odhod, na upoko-jitev?* SSKJ; **srb./hrv. 20. st.** *Граф [...] је онда ѿочео озбиљно мислиѿи на жеуиѿѿу.* [Том. Е. 4, 11] RSHJ XII; **češ. 20. st.** *Jindrovi už je třicet, ale na ženění nemyslí.* SPP); **Snom – VF – SENT (sln. 20. st.** *Mislil je, da pride.* VSSG; **češ. 16. st.** *Dnem i noj o to myslil, aby Neklana z toho knjžetstwj wypudil.* [Hág. r. 867] Jungmann II; **polj. 19. st.** *nie myślałem wcale, Abym przed tobą szedł wyléwać zale* [Niepew 13–4] Mick IV); **Snom – VF – ADV (srb./hrv. 19. st.** *Како мислиѿи ѿиу саг, о Шћейане?* [ШМ I, 805] Njegoš I; **češ. stčes.** *Ktož zle myšly, ten vždy ztratí* [Mast. 103] Gebauer II); **Snom – VF – oSlok (polj. 19. st.** *Myślemy także o przyjęciu Lelewela* [L₁ 149] Mick IV); **Snom – VF – oSlok – SENT (polj. 16. st.** *Ale Pan moy myślił o mnye tu czaфу káždego / Iákoby myę wywodł z mego vpádku frogwego* [LubPs L2] SH16 XV).

Pozornost si zasluži **nestabilen** vzorec **Snom – VF – oSak**, ki zaznamuje podpomen 'prizadevati si za' pri **češ. myslet** (določilo **oSak** predstavlja *vsebinsko* prizadevanja do vključno 16. st.).²²

Primeri: Snom – VF – oSak (češ. stčes. (*kněži*) *o pastvu svého břicha myfle* [ChelčPař. 188b] Gebauer II; **16. st.** *Zapomeň na se samého, a o obecné dobré mysl.* [Gel. Petr. 96] Jungmann II).

²¹ V **polj.** nestabilen vezavnostni vzorec **Snom – VF – oSlok – SENT** (16. st.) bi celo ustrezal pomenskemu razmerju *nosilec mišljenja – razmerni vsebinski udeleženec – vsebina*.

²² Predložna zveza **oSak** se kot *predmet*, za katerega si *nosilec prizadeva* v **češ.** jeziku dobro ohranja, prim. **stčes.** *dbáti o něco*, **16. st.** *Zasazujte se horlivě o zákon* (Zikmund 1863: 250–251; Gebauer 1929: 464), in **sod.** *dbát, prosit, starat se, snažit se o jídlo* (MČ 3: 195–196); nestabilnost v našem primeru verjetno kaže na prisotnost pomena ob glagolu **myslet** samo v starejših obdobjih **češ.** jezika.

2.3 Pomen (c) ‘misliti, snovati v škodo/korist’

Pomen (c) izkazujejo stesl. *мыслити*, sln. **misliti**, srb./hrv. **misliti**; češ. **myslet**, polj. **myśleć** in rus. **мыслить** (podobno velja tudi za izpeljanke polj. **myślać**, rus. **мысливати, мышливати**).

Odrazi pslov. ***mysliti** izkazujejo pomen ‘misliti, snovati v škodo/korist’ predvsem v starejših obdobjih: češ. do konca 16. st., polj. in rus. do konca 18. st. (polj. je vprašljiva), sln. do vključno 19. st., medtem ko je v srb./hrv. pomen prisoten še v 20. st.²³ Stabilnost oz. nestabilnost vezavnostnih možnosti je opredeljena v okviru navedenih obdobj.

2.3.1 V primeru pomena (c), ki ga lahko umestimo v starejša obdobja slov. jezikov, je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec mišljenja – vsebina – prejemnik*, ki odraža vezljivostno razmerje z *vsebino* (običajno *negativno*),²⁴ ki jo *nosilec* misli proti *prejemniku*.

Med **stabilnimi (bolj stabilnimi) vezavnostnimi vzorci**, ki ustrezajo pomenskemu razmerju, ima osrednjo vlogo **Snom – VF – Sak* – Sdat**; stabilno se pojavlja v sln. (16.–19. st.), srb./hrv. (16.–20. st.) in polj. (do vključno 18. st.), v ostalih analiziranih jezikih pa je nestabilen.²⁵ **Sdat** predstavlja tipično *prejemniško* določilo v slov. jezikih.

Stabilni vezavnostni vzorci, ki zaznamujejo **posamezne jezike**, so naslednji: v rus. (11.–18. st.) **Snom – VF – Sak* – naSak** (nestabilen v srb./hrv. 19. st., v polj. do konca 16. st., ob rus. **мышливати** 17. st.), v sln. (16.–19. st.) **Snom – VF – Sak* – čezSak // zoperSak** in polj. (16. st.) **Snom – VF – Sak – przeciw(ko) Sdat**. Za omenjene vzorce je značilno, da je *prejemnik* jasneje označen kot nekdo, proti kateremu je usmerjeno dejanje.

Predložna zveza **naSak** je v starejših obdobjih rus. jezika predstavljala tudi slovnično sredstvo za označevanje osebe, proti kateri se izvaja agresivno dejanje (izhodiščna smernost, namera; Kopečný 1973: 117–118; Černih 1999: 553–554); enako velja za sln. **čezSak** (izhodiščno pslov. **čerz(ь)* ‘prek, čez’; Snoj 2003: 86; Kopečný 1973: 51),²⁶ **zoperSak** (etimološko se razlaga kot poprisl. samostalnik pslov. **sъръr’ь* s prvotnim pomenom *‘nasprotnik’; Snoj 2003: 859) in polj. **(na) przeciw(ko)Sdat** (ki se etimološko povezuje s pslov. *perz ‘proti’; Kopečný 1973: 177).

²³ Srb./hrv. slovarska dela pomen (c) opredeljujejo kot ‘hoteti, želeči’, ker pa dejansko ustrezajo pomenu ‘misliti, snovati v škodo/korist’, se srb./hrv. zgledi obravnavajo z ostalimi.

²⁴ Ni pa nujno – vsaj v primeru sln. vzorca **Snom – VF – Sak* – Sdat**, prim. *dobro m. komu* es mit jemandem gut meinen, *Levst. (Rok.)* (Plet. I: 580); pomen protivnosti pri sln. določilih **čezSak, zoperSak** pa je preveč plastičen, da bi dovoljeval »pozitivno« vsebino. Določilo **Sak*** v vlogi *vsebinskega* udeleženca ima skoraj *predmetno* vlogo (prim. *hudo, dobro* ‘slabe, dobre stvari’).

²⁵ Vzorec **Snom – VF – Sak* – Sdat** se kot nestabilen pojavlja v stesl., češ. (do konca 16. st.) in rus. (14., 18. st.); nestabilen je tudi v primeru polj. **myślać**, rus. **мысливати** (16. st.).

²⁶ Določilo **čezSak** kaže pri J. Dalmatinu na ujemanje z Lutrovo predlogo (možnost kalkiranosti), prim. *čez – über*.

Primeri: Snom – VF – Sak* – Sdat (stcsl. ꙗ постыдѣтъ съ мыслиащѣи мнѣ зълаа Sin 34.4; **sln. 16. st.** *Kadar je pak David vidil, de je Saul njemu hudu mislil, je on rekël [...].* [1 Sam 23,9] DB; **19. st.** *Vernejo naj se, in sram jih bodi, ki mi hudo mislijo.* [Ps 34,4] W; **srb./hrv. 16. st.** *Kako mogu Isukrstovim zaručnicam koje zlo misliti.* [F. Vrančić živ. 58] ARJ VI; **20. st.** *Heka ce zasūuge i ūosrame koji nam zlo misle.* [Крањч. Стј. 5, 74] RSHJ XII; **stčes.** *Již myfle mně zlě cogitantes* [ŽWittb. 34.4] Gebauer II; **polj. 16. st.** *I więźniem będąc, ojczyźnie swej dobrze myśli.* [Papr. Gn.] Linde III; **18. st.** [...] *nie wam nigdy złego myślić nie chce.* [Sk. Żyw. 1, 324] Linde III; **rus. 11.–14. st.** *но блгое мыслить ему всегда.* [ЛЛ 1377, 46–4606 (1015)] SDRja11–14 V; **18. st.** *Пусть мыслят вред мнѣ всякой день [...].* [Држ. Соч. V 74] SRja18 XIII); **Snom – VF – Sak* – naSak** (srb./hrv. **kajk. 19. st.** *Vsigdar im takova zapovedajte da detca vaša iz zapovedih vašeh spoznati budu mogla da dobro na nje mislite.* [Krist. blag. II, 144] RHKKJ II; **polj. 16. st.** *Co myšlicie ná Iehowę?* [BudBib Nah 1.9] SH16 XV; **rus. 11.–14. st.** *He мы его убилу, но Оловичъ Давыдовича и Всеволодичъ, оже мыслили на нашео князя зло, хотяче погубити лъстью.* [Ип. л. 6655г.] Srezn II; **14.–17. st.** *Людие мои законопреступнии мыслиша на мя злая за бл(а)гая.* [Азб. Стих., 57. 1574г.] SRja11–17 IX); **Snom – VF – Sak* – čezSak** (**sln. 16. st.** *Vfi, kateri mene fovrashio, [...] hudu zhes me mislio.* [Ps 41,8] DB; **18. st.** *Kateri zhes mene hudū mislio, imajo nasaj bejšhati, inu k'framoti poštati.* [Ps 34.4] Jap); **Snom – VF – Sak* – zoperSak** (**sln. 16. st.** [...] *de ti hočeš meni odpustiti vse muye grehe inu kar sem danas hudiga subper tuyo volo inu zapuvid mislil, govurill oli sturill.* TA I, 307; **19. st.** *Nič več ni vriskanja v Moabu; zoper Hesebon hudo mislijo.* [Jer 48.2] W); **Snom – VF – Sak – przeciw(ko)Sdat** (**polj. 16. st.** *przeciwnik żydowski / myślił przeciwko im złe rzeczy / aby te był pozábijał* [Leop Esth 9.24] SH16 XV).

Pomenskemu razmerju ustreza še nekaj **nestabilnih vezavnostnih vzorcev**, prim. v stcsl. in polj. (16. st.) **Snom – VF – Sak – sŕSgen** (polj. **zSgen**), v češ. in polj. (do vključno 16. st.) **Snom – VF – Sak* – oSlok**, v sln. (19. st.) in srb./hrv. (18. st.) **Snom – VF – Sak* – sSins**; samo v srb./hrv. (19. st.) **Snom – VF – Sak* – poSak**, le v rus. (11.–14. st.) pa **Snom – VF – Sak – doSgen** ter **Snom – VF – Sgen – naSak**.

V večini vzorcev je *prejemnik* dejanja izražen z določili, ki imajo izhodiščno drugačne pomene. Določilo **sŕSgen** (polj. **zSgen**) kaže na razvoj iz ločilniškega pomena (Kopečný 1973: 249–250), **oSlok** iz razmernega (prim. razdelek 2.1.1), **sSins** sociativnega (prim. razdelek 2.1.5), **poSak**, ki se navezuje na pomen *koristi*, je v zvezi s krajevnim (tudi časovnim) 'za, po' (lat. *post*; Kopečný 1973: 179–183), medtem ko gre lahko v primeru rus. **doSgen** za csl. vpliv (odnosniški pomen csl. до, prim. lat. *erga*; SJS I: 490); za določilo **naSak** glej zgoraj.²⁷

Primeri: Snom – VF – Sak – sŕSgen (stcsl. мы вѣдн тако проклетн съвѣти мыслыдохъ с пѣвѣ [Nicod 15] SJS II; **polj. 16. st.** *nie iżebyfmy byli doštáteczni fiami z siebie co myślić iáko fiami z siebie: ále doštáteczność náfzáz z Bogá ief.*

²⁷ Vsaj pri vezavnostnem vzorcu češ. in polj. **Snom – VF – Sak* – oSlok** je treba omeniti možnost stilistične izrabe vzorca, značilnega za pomen (a).

[WujNT 2.Cor 3/5] SH16 XV); **Snom – VF – Sak* – oSlok** (češ. 16. st. *Lstiwě o někom mysliti*. [Wq. 504] Jungmann II; **polj. 16. st.** *Abowiem wźrzq koniec mądrego / á nie zrozumieią coby myšlil o nim Bog* [...] [Leop Sap 4.17, Ier 29.11] SH16 XV); **Snom – VF – Sak* – sSins** (sln. 19. st. *Vi ste z menoj hudo mislili; Bog pa je tisto obernal v dobro* [...]. [Gen 50,20] W; **srb./hrv. kajk. 18. st.** *Mene sram prijatela moga, koji z menom dobro misli?* [Velikov 83] RHKKJ II); **Snom – VF – Sak* – poSak** (srb./hrv. 19. st. *Vi ste mislili zlo po me, ali je Bog mislio dobro*. [Đ. Daničić 1 mojs. 50.20] ARj VI); **Snom – VF – Sak – doSgen** (rus. 11.–14. st. *Яко не мыслиль ясмь до Пльсковичь гроуба ничего же*. [Новг. I л. 6736 г. (neg)] Srezn II); **Snom – VF – Sgen – naSak** (**strus.** *послался одного на имя . Идикгия . до Аксакъ Темря . на мене ли(хо)го мысляче* ГрЮЗ № 58 [Krisko 2006: 204]).

2.3.2 Naj opozorim tudi na gradivsko izkazane **reducirane stabilne vezavnostne vzorce**, v katerih je realizirano le eno desno določilo (namesto pričakovanih dveh).

Samo *prejemniško* določilo zaznamuje naslednje stabilne vezavnostne vzorce (*vsebina* se razume kot negativna): rus. (11.–14. st.) **Snom – VF – naSak**, sln. (16.–19. st.) **Snom – VF – zoperSak** in polj. (do vključno 16. st.) **Snom – VF – (na)przeciw(ko)Sdat**; o določitih v razdelku 2.3.1.²⁸

Vezavnostni vzorci, ki izkazujejo samo *vsebinsko* določilo (negativno), so **nestabilni**, prim. **srb./hrv.** (19. st.), **polj.** (16. st.) in **rus.** (11., 18. st.) **Snom – VF – Sak**, **rus.** (17. st.) **Snom – VF – kSdat**; **srb./hrv.** **Snom – VF – oSlok** (19. st.), **Snom – VF – INF** (18. st.). Zgledi prvih dveh vzorcev kažejo na pomensko približevanje k nevtralnemu (a) 'misliti, razmišljati', zgledi zadnjega pa k (b) 'imeti namen, nameravati'.

Primeri: **Snom – VF – Sak** (srb./hrv. 19. st. *Kag Вельча не дажеди, Марач добра не мисли*. [НПосл Вук] RSHJ XII; **polj. 16. st.** *Ktorzy myšlili zloŃci w serczu swoim* [WróbcZoŃt 139.9] SH16 XV; **rus. 18. st.** *Любы не завидит, не превозносится, не гордится, [...] не мыслит зла*. [Пркп. День Ек. 7] SRja18 XIII); **Snom – VF – naSak** (rus. 11.–14. st. *нача [Игорь] мыслити на Деревланы . хотѧ примыслити большюю да(нь)*. [ЛЛ 1377, 14об. (945)] SDRja11–14 V); **Snom – VF – zoperSak** (sln. 16. st. *Potle on Ńpet domou pojde, s' velikim blagom, inu njegovu Ńerce bo mišlilu supèr to Ńveto Savešo*, [...]. [Dan 11,27] DB; **19. st.** *Napačna je ta vaša misel, kakor de bi bil zoper lončarja mislil*, [...]. [Iz 29,16] W); **Snom – VF – kSdat** (rus. 17. st. *Отворотиль отъ города со многими казаки, которые къ воровству не пристали и не мыслили, внизъ по Волгѣ*. [ДАИ X, 437. 1683г.] SRja11–17 IX); **Snom – VF – (na)przeciw(ko)Sdat** (stpolj. *Na lud twoy zglobili radò y mislili sò przeciw*

²⁸ Vzorec **srb./hrv.** (17. st.) **Snom – VF – suprotSdat** je nestabilen; določilo **suprotSdat** je treba povezati s pomenom protivnosti (prim. Kopečný 1973: 222–227; Snoj 2003: 587, 678, 689). Zveza **srb./hrv.** **protivSgen**, ob njej tudi **Sgen** z zastar. predlogi **nasuprot**, **proć(u)**, **sproću**, **suprot** itn. (tudi s **Sdat** – redko **protiv**, **suprot**, pogosto **nasuprot**; Stevanović 1969: 337–338, 363–364; prim. tudi Maretić 1963: 576; Silić – Pranjković 2005: 217, 222) ob glagolih tipa *ïpoïïecïïoBaïïu*, *ïo6y6uïïu ce*, *uïpaïïu*, *ïlacaiïu* itn. nastopa kot *opozitivni genitiv* z določilno vrednostjo (Stevanović 1969: 337); za starejša obdobja prim. Daničić 1858: 289–290, 373–374; Veber 1859: 55.

svätim twogim [F1 82.3] S1Stp IV); **Snom – VF – suprotSdat** (srb./hrv. 17. st. *Kovati i misliti suprot iskrnjemu, doklem ti moliš Boga [...] teži grijeh jest nego u drugo vrijeme.* [S. Matijević 42] ARj VI); **Snom – VF – oSlok** (srb./hrv. 19. st. *Лажь изъ устыа говека им вури, А у срцу све мисле о злу.* [Гопј. 1, 30] RSHJ XII); **Snom – VF – INF** (srb./hrv. 18. st. *Al' lakomi i po smrti misli tuđe dobro drti.* [V. Došen 73^a] ARj VI).

2.4 Pomen (d) 'skrbeti za; upoštevati'

Pomen (d) izkazujeta srb./hrv. **misлити** in polj. **myśleć** (oba v 16.–20. st.). Polj. glagol ne izkazuje podpomena 'upoštevati', kar lahko vpliva na vezljivostne lastnosti.

2.4.1 Pri pomenu (d) je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec skrbi itn. – vsebina*.

Gradivsko **stabilni (bolj stabilni) vezavnostni vzorci**, ki ustrezajo pomenskemu razmerju, so v obeh jezikih različni: srb./hrv. **Snom – VF – Sins // zaSak** (16.–19. st.) in polj. **Snom – VF – oSlok, Snom – VF – SENT** (16.–20. st.); zadnji je nestabilen v srb./hrv. (19. st.).

Medtem ko so določila **zaSak, oSlok** in **SENT** enaka tistim ob nevtralnem mišljenjskem pomenu (prim. razdelek 2.1.1), pa je treba pri srb./hrv. **Sins** (star.) opozoriti na njegovo vlogo t. i. *psihološkega* orodnika ob glagolih s pomenom 'skrbeti, brigati se za', ki naj bi ga v sod. jeziku nadomeščali zvezi **oSlok, zaSak** (Ivić 1954: 116–119; tudi Katičić 1986: 113).

Primeri: Snom – VF – Sins (srb./hrv. 16. st. *Vjera ti bud' moja, mislit ću tobome.* [F. Lukarević 20] ARj VI; 19. st. *Izgubi ga pa ne misli hranom, ti ne misli hranom ni gospostvom.* [Pjev. crn. 6^b] ARj VI); **Snom – VF – zaSak** (srb./hrv. 17. st. [...] *za bezbrižnijeh da se brinu i za izpraznijeh misle i trude.* Osman 349; 19. st. *Ako su zadržgari prćijom bogati ili za sve sami misle.* [(sev. Dalmacija) V. Bogišić zborn. 104] ARj VI); **Snom – VF – oSlok** (polj. 16. st. *A to wfzytko fřat pochodzi że o przyfřlym řywocię niemyřlemy* [MurzHist A4v] SH16 XV; 20. st. *Wzruszało go to, że ktoś tak bezinteresownie myřłał o nim i o jego losie.* [MEIS. Szeřćiu 78] SJP IV); **Snom – VF – SENT** (polj. 17. st. *Nie myřł o tym że bym się miał tego nieszczęřcia lekać ktoremię iuz wczoray minęło.* S1JChP I; 20. st. *Myřleć koniecznie o tym należy, aby stan cywilny, aby wsie i miasta bliską mieć mogły sprawiedliwořć, zasłoneę od ucisku i łatwořć dojřcia krzywdy.* [KOŁŁ. Małach, III, 189] SJP IV).²⁹

Med **nestabilnimi vezavnostnimi vzorci** se le eden pojavlja v obeh jezikih, tj. **Snom – VF – naSak** (srb./hrv. 20. st., polj. 16. st.); ostali vzorci zaznamujejo odraze ***mysлити** le v enem jeziku. V polj. se v 16. st. pojavljajo vzorci **Snom – VF – Sdat // oSak // poSlok**, v srb./hrv. (18. st.) pa **Snom – VF – zaSins**.

Določilo **Sdat** se približuje *prejemniškemu* pomenu (prim. razdelek 2.3.1). Določilo **poSlok** se v zgornji vlogi pojavi po oslavitvi izhodiščne prislovne funkcije zaporednosti, namena (Kopečný 1973: 186); določilo **oSak** (etimološko krajevno 'okoli', tudi vzročno/oziralno; Kopečný 1973: 132, 136–137) je ob glagolih s po-

²⁹ Prim. nestabilen srb./hrv. **Snom – VF – SENT** (19. st. *Misli, da se udomiš, dok si mlađa i jača.* [S. Ljubiša prip. 78] ARj VI).

menom 'skrbeti za' stabilno tudi v 20. st. (Zaron 1980: 44–45, 53) – nestabilnost je verjetno posledica marginalnosti pomena 'skrbeti, brigati se za' v primeru polj. glagola. Več o srb./hrv. določilu **zaSins** v razdelku 2.1.1.

Primeri: Snom – VF – naSak (srb./hrv. 20. st. *Бу сїе обвезану га мислиїе и на ону млагу гјевојку.* [Крешић С. 2, 414] RSHJ XII; **polj. 16. st.** *⟨I beđ ziefz miał żywot sławny dlugi ⟨Nie m⟩yfl ná to doczefne zbieranie* [RejRozpr K3v] S116 XV); **Snom – VF – zaSins (srb./hrv. 19. st.** *Onaj najmladi jednako mišljaše za svojijem sestrama.* [Nar. prip. vuk² 194] ARj VI); **Snom – VF – Sdat (polj. 16. st.** *Serce tež nie iedno sobie fámo myfli w potrzebach swoich* [RejPos 281] S116 XV); **Snom – VF – oSak (polj. 16. st.** *Ale o sławę swoię ani o Decrety ni czwie niemysłę bo mię dosiądz niemogą* [ActReg 166] S116 XV); **Snom – VF – poSlok (polj. 16. st.** *Wieczel teras po spowiedzy Myflyć gdy czie jmierć nawiedzzy.* [RejKup f3] S116 XV).

Vezavnostni vzorci kažejo na večinoma različno realizacijo vezljivostnega razmerja *nosilec skrbi – vsebina* v obeh slovanskih jeziki; le v dveh primerih se določili z vlogo *vsebine* skrbi prekrivata, prim. **SENT** (propozicijska *vsebina*) in **naSak** (nepropozicijski *razmerni vsebinski udeležene*), pri čemer bi lahko domnevali tudi vpliv vezavnostnih možnosti, značilnih za pomen 'misliti, razmišljati' (prim. razdelek 2.1.1). Stabilni vezavnostni vzorci so v primeru srb./hrv. **misлити** izpričani le do konca 19. st., kar kaže na pomikanje pomena 'skrbeti za; upoštevati' na obrobje glagolskega pomenja (verjetno starinski pomen).³⁰ Vpliv podpomena 'upoštevati' na vezljivost polj. **myśleć** je na podlagi analiziranega gradiva težko ugotoviti.

2.5 Pomen (e) 'pričakovati'

Pomen (e) izkazuje srb./hrv. **misлити** z izoliranim zgledom iz 18. st., kar kaže na marginalnost pomena in njegovo vezanost na 18. st. (mogoče celo samo na kajk. področje). Srb./hrv. **misлити** s pomenom 'pričakovati' vzpostavlja pomenski vzorec *nosilec pričakovanja – vsebina – vir, izhodišče pričakovanega*, ki mu ustreza **ne-stabilen** vezavnostni vzorec **Snom – VF – Sak – odSgen (18. st.** kajk. *Toga ja od njega misлити ne morem.* [Brez al 9] RHKKJ II).³¹

³⁰ Domnevo podpira dejstvo, da je izpričana vezavnostna možnost za 20. st., tj. **Snom – VF – naSak**, enaka stabilnim vzorcem ob pomenu 'misliti, razmišljati'.

³¹ O ločilniškem (ablativnem) pomenu zveze **otъSgen**, na katerega se navezuje tudi pomen *izhodišča, izvora*, glej. Kopečný 1973: 150–152. Ablativni **Sgen** se v srb./hrv. jeziku ohranja kot drugo vezavno določilo ob prehodnih glagolih s predmetom **Sak** (njegovo notranjo semantiko usmerja razmerje *izvora, izhodišča*), prim. star. *Што то траже од мене Млечићи.* П. Петровић, Шћеп. 116; **sod. srb.** *Захтевали су дисциплину од запослених;* **sod. hrv.** *Što тоžето оčekivati od Češke?* DW 2. 1. 2009 (Sintaksa 2005: 137–139; tudi Daničić 1858: 217–218).

3 Sklep

Namena diahrone vezljivostne analize odrazov pslov. *mysliti v izbranih slovanskih jezikih sta bila dva: (1) dokazati, da z variiranjem pomena glagolov variirata njihova vezljivost in vezava; (2) opozoriti na podobnosti in razlike vezljivostnih značilnosti odrazov pslov. *mysliti med slovanskimi jeziki (tudi zgodovinsko).

Analizirani glagoli so se izkazali za leksikalno zapleteno skupino glagolov. Odrazi pslov. *mysliti so večpomenski; posamezen pomen je lahko izkazan v vseh analiziranih jezikih, prim. 'misliti, razmišljati', 'imeti namen, nameravati' ali 'misliti, snovati v škodo/korist', ali pa le v delu jezikov, prim. 'skrbeti za; upoštevati' v srb./hrv. in polj., 'pričakovati' le v srb./hrv. (verjetno celo samo kajk.). Nekateri pomeni so izkazani v celotni zgodovinski dobi jezikov (npr. 'misliti, razmišljati') ali samo v določenem časovnem intervalu, prim. 'misliti, snovati v škodo/korist' v starejših obdobjih slovanskih jezikov (polj. **myśleć** in rus. **мыслить** npr. do vključno 18. st.).

Potrdila se je domneva, da z variiranjem pomena glagolov variirata tudi njihova pomenska usmerjenost in vezava. Znotraj pomenov se oblikujejo specifični pomenski vzorci, ki jim ustreza načeloma več vezavnostnih vzorcev (ti se lahko pojavljajo v enem, več ali v vseh analiziranih jezikih). Tako npr. odrazi pslov. *mysliti v pomenu 'misliti, snovati v škodo/korist' oblikujejo pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *vsebina* – *prejemnik*, ki mu ustrezajo različni vezavnostni vzorci: splošnoslovanski **Snom – VF – Sak* – Sdat**, v posameznih jezikih pa se pojavljajo npr. **Snom – VF – Sak* – naSak** (rus., srb./hrv., polj.), **Snom – VF – Sak* – čezSak // zoperSak** (sln.) in **Snom – VF – Sak – przeciw(ko)Sdat** (polj.). Odrazi *mysliti v pomenu 'misliti, razmišljati' kažejo celo na pet pomenskih vzorcev: (1) *nosilec* mišljenja – *vsebina*, (2) *nosilec* mišljenjskega procesa in *proces* sam, (3) *nosilec* mišljenja – *razmerni vsebinski udeleženec* – *vsebina*, (4) *nosilec* mišljenja – *pri-zadeto* – *vsebina* (gradivsko ga potrjujejo celo samo stesl., srb./hrv.), (5) *nosilec* mišljenja – *vsebina* – *razmerni udeleženec* (srb./hrv., češ.). Prvemu pomenskemu vzorcu ustrezajo vezavnostni vzorci, ki se pojavljajo v vseh analiziranih jezikih, npr. **Snom – VF – Sak**, **Snom – VF – oSlok**, **Snom – VF – INF**, **Snom – VF – SENT**, v nekaterih, npr. **Snom – VF – naSak** (brez stesl.), **Snom – VF – kSdat** (samo sln., srb./hrv.), ali pa samo v posameznih, prim. **Snom – VF – vSak** (sln.), **Snom – VF – přesSak** (češ.).

Vezljivostna analiza je pokazala, da je stabilnost posameznih vezljivostnih (pomenskih in vezavnostnih) razmerij pri glagolih različna. V analiziranih jezikih je najbolj stabilen pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *vsebina*, ki mu med vezavnostnimi ustreza **Snom – VF – SENT**; določilo **SENT** torej najbolj stabilno zaznamuje kompleksno *vsebino* mišljenjske dejavnosti. Pogosto je tudi nepropozicijsko določilo **Sak***, vendar pa kaže (tudi razvojno) na tendenco k pomenski praznitvi (pomensko ekstenzivne prvine na mestu določila; leksikalna zapolnitev predložno-sklonskih določil je bogatejša, prim. **oSlok**). Pomen 'nameravati' kaže na pomenski vzorec *nosilec* namere – *vsebina*, ki mu ustreza tipičen in zgodovinsko stabilen vezavnostni vzorec **Snom – VF – INF** (določilo **INF** je torej tipično v vlogi *vsebine*

namere). Znotraj posameznih jezikov se lahko uveljavljajo tudi specifični stabilni vzorci: v pomenu 'misliti, snovati v škodo/korist' (pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *vsebina* – *prejemnik*) je splošnoslovanski vzorec **Snom – VF – Sak*** – **Sdat** stabilen le v sln. (16.–19. st.), srb./hrv. (16.–20. st.) in polj. (do vključno 18. st.); v rus. jeziku je nestabilen (14., 18. st.), medtem ko je stabilen **Snom – VF – Sak*** – **naSak** (11.–18. st.; v srb./hrv. in polj. nestabilen). V sln. sta stabilna še vzorca **Snom – VF – Sak*** – **čezSak // zoperSak** (16.–19. st.), v polj. pa je bil vsaj v 16. st. stabilen **Snom – VF – Sak – przeciw(ko)Sdat**.

Kompleksnejši vzorci so manj ustaljeni. Z izjemo pomenskih in vezavnostnih vzorcev, ki se pojavljajo ob pomenu 'misliti, snovati v škodo/korist', naj omenim predvsem vezavnostni vzorec **Snom – VF – oSlok – Sak***, ki ustreza pomenskemu vzorcju *nosilec* mišljenja – *razmerni vsebinski udeleženeč* – *vsebina* ('misliti, razmišljati'); glede na gradivske podatke se pojavlja v vseh analiziranih jezikih z izjemo stsl. (vzorec z določilom **SENT** na mestu **Sak*** pa v sln., srb./hrv. in polj.).

Znotraj pomenskih razmerij se oblikuje načeloma več vezavnostnih vzorcev, med njimi (med posameznimi določilnimi možnostmi) pa se lahko vzpostavijo konkurenčna razmerja. Ob sln. **mysliti** 'misliti, razmišljati' prevladuje med desnimi predložnosklonskimi določili **naSak** (16.–20. st.), v posameznih obdobjih pa so mu konkurirala **kSdat** (10., 16. st.), **poSlok** (16.–19. st.), **vSak** (19. st.), **oSlok** (20. st.); v srb./hrv. so najbolj stabilna določila **oSlok**, **naSak** (do 20. st.), **zaSak** (do 19. st.), omeniti pa je treba tudi manj stabilna **kSdat** (16. st.), **odSgen** (17.–19. st.), **(s)vrh(u)Sgen** (16.–18. st.), **zaSins** (18. st.); določili **odSgen** in **(s)vrh(u)Sgen** naj bi domnevno zaznamovali samo hrv. jezikovni prostor (Hudeček 2003); v rus. sta **oSlok** (stabilno do sodobnosti) konkurirali nestabilni določili **naSak** in **proSak** (17. st.), v deliberativnem pomenu pa tudi **Sak** (v starejših obdobjih).

Med nekaterimi določili se lahko znotraj pomenskega razmerja pokažejo izrazitejšje pomenske razlike. Ob polj. **myśleć** 'misliti, snovati v škodo/korist', ki so mu ustrezali vezavnostni vzorci **Snom – VF – Sak*** – **Sdat // naSak // przeciw(ko)Sdat // zSgen // oSlok**, so se v vlogi *prejemnika* pojavljala določila **Sdat**, **naSak**, **przeciw(ko)Sdat**, **zSgen** in **oSlok**. Določilo **Sdat** kaže na nevtralen *prejemniški* pomen, določili **naSak**, **przeciw(ko)Sdat** zaznamuje očitnejši *protivnostni* pomenski odtonek, **zSgen** kaže na razvoj iz *ločilniškega* pomena, **oSlok** pa iz *razmernega*.

Zanimiva je tudi uveljavitev določila **oSlok** v škodo **odSgen** na mestu *razmernega vsebinskega* udeleženca, ki je zaznamovala sln. in hrv. knj. jezik v 19. st.; sprememba je bila najbrž rezultat vzpostavitve norme, ki kaže na odstranjevanje tujejezičnih oz. neslovanskih prvin iz knj. jezika (za hrv. jezik prim. Hudeček 2003).

V nekaterih primerih je bilo opozorjeno tudi na morebitno tujejezično motivacijo določil: pri sln. **mysliti** 'misliti, snovati v škodo/korist' določili **zoperSak** in **čezSak** ustrezata nem. vzorom (prim. *zoper* – *wider*, *čez* – *über*), pri sln., hrv./srb. **mysliti** 'misliti, razmišljati' določilo **odSgen** kaže na romanski vpliv, hrv. **(s)vrh(u)Sgen** pa naj bi bilo skladijski kalk po lat. *super* + *ablativ* (v kajk. knj. jeziku tudi vpliv nem. *über* + *Sgen*), pri češ. **myslet** 'misliti, razmišljati' je **presSak** skladijski germanizem, stpolj. **Sins** in **wSlok** (polj. **myśleć** 'misliti, razmišljati') pa sta domnevno kalka po lat. (**Sins** – *in consiliis quibus cogitant* Vulgata; **wSlok** – *meditabor in te* Vulgata).

Ob glagolih mišljenja je bila izpostavljena tudi vezljivostna vloga prislovnega določila **ADV** (tudi **Sak***) kot »nadomestnega« določila, ki ima večinoma enako vlogo kot pomensko izpraznjeno določilo **Sak**; **ADV** oz. **Sak*** lahko pomensko variira (tj. je bolj ali manj povedno) glede na vezljivostne značilnosti glagola in leksikalno zapolnitev.

Na koncu naj omenim še možnosti nadgradnje raziskave. Razprava je nastala na podlagi slovarskega gradiva, ki je za posamezne jezike in obdobja nepopolno (neizkazovanje pomenskih ali vezljivostnih možnosti, neustrezni zgledi itn.), kar vpliva na pogojno veljavnost dobljenih rezultatov. Za podatkovno ustrežnejšo raziskavo bi se bilo treba posvetiti najprej posameznim jezikom v določenih obdobjih in analizirati večji korpus besedil, ki zaznamujejo posamezno obdobje. Temu bi sledila primerjava vezljivostnih možnosti znotraj določenega jezika po obdobjih in nato še primerjava med jeziki.

Krajšave (oblike določil)

VF = glagolski nosilec vezljivosti (večinoma v osebni glagolski obliki); **Snom** = samostalniško določilo v imenovalniku (**gen** = roditelj; **dat** = dajalnik; **ak** = tožilnik; **lok** = mestnik; **ins** = orodnik); **Sak*** = pomensko ekstenzivno **Sak**, navadno s prislovno vrednostjo (gl. tudi **ADV**); **odSgen** = predložnosklonsko samostalniško določilo s predložnim morfemom **od** in roditeljsko obliko samostalnika (enako **na-Sak**, **oSlok** itn.); **Part** = deležniško določilo; **INF** = nedoločniško določilo; **SENT** = odvisniško določilo; **PG** = določilo v obliki premege govora; **ADV** = prislovno določilo (gl. tudi **Sak***).

Viri

Stara cerkvena slovanščina

M = Vatroslav Jagić, *Codex Marianus glagoliticus*, Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1883 (²1960).

Meyer 1935 = Karl H. Meyer, *Altkirchenslavisch-griechisches Wörterbuch des Codex Suprasliensis*, Glückstadt – Hamburg, 1935.

Sin = Sergej N. Severjanov, *Sinajskaja psal'tyr': Glagoličeskij pamjatnik XI veka*, Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1922 (²1954).

SJS = *Slovník jazyka staroslověnského* I–IV, ur. J. Kurz – Z. Hauptová, Praha: Academia, 1966–1997.

SS = *Staroslavjanskij slovar'*, ur. E. Bláhová idr., Moskva: Izdatel'stvo Russkij jazyk, 1999.

Supr = Mario Capaldo – Jordan Zaimov, *Supras'lski ili Retkov sbornik 1–2*, Sofija: Izdatelstvo na BAN, 1982–1983.

Slovenščina

- BS = *Brižinski spomeniki = Monumenta Frisigensia*, ur. F. Bernik idr., Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004.
- DB = Jurij Dalmatin, *BIBLIA, TV IE, VSE SVETV PISMV, STARIGA inu Noviga Teftamenta*, Wittenberg, 1584, v: *Biblia Slovenica* (CD-ROM), ur. Anton Metelko, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2004.
- Jap = Jurij Japelj idr., *SVETU PISMU STARIGA INU NOVIGA TESTAMENTA*, Ljubljana, 1784–1802, v: *Biblia Slovenica* (CD-ROM), ur. Anton Metelko, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2004.
- KB = Sebastijan Krelj, *Otrozhia Biblia*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987 [¹1566]. Mikhailov 1998 = Nikolai Mikhailov, *Frühslowenische Sprachdenkmäler: die handschriftliche Periode der slowenischen Sprache (XIV. Jh. bis 1550)*, Amsterdam – Atlanta: Rodopi, 1998.
- Preš = Peter Scherber, *Slovar Prešernovega pesniškega jezika*, Maribor: Obzorja, 1977.
- Plet. = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar I–II* (translit. izdaja), ur. M. Furlan, Ljubljana: ZRC SAZU, 2006 (¹1894–1895).
- SJJSv = Marko Snoj, *Slovar jezika Janeza Svetokriškega 1–2*, Ljubljana: SAZU, 2006.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, ur. A. Bajec idr., Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU in DZS, 1998.
- TA = Primož Trubar, *Abecedarium*, 1550, v: *Zbrana dela Primoža Trubarja I*, ur. I. Grdina – F. Kranjc-Vrečko, Ljubljana: Rokus, 2002, 281–308.
- TAr = Primož Trubar, *Articuli oli deili te prave, stare vere kersčanske*, 1562, v: *Zbrana dela Primoža Trubarja III*, ur. I. Grdina – J. Vinkler, Ljubljana: Rokus, 2005, 5–224.
- TC 1550 = Primož Trubar, *Catechismus*, 1550, v: *Zbrana dela Primoža Trubarja I*, ur. I. Grdina – F. Kranjc-Vrečko, Ljubljana: Rokus, 2002, 19–278.
- TC 1574 = Primož Trubar, *Ta celi catehismus, eni psalmi inu tih vegših godii stare inu nove kersčanske peisni*, 1574, v: *Zbrana dela Primoža Trubarja IV*, ur. I. Grdina – J. Vinkler, Ljubljana: Rokus, 2006, 271–454.
- TO = Primož Trubar, *Cerkovna ordninga*, 1564, v: *Zbrana dela Primoža Trubarja III*, ur. I. Grdina – J. Vinkler, Ljubljana: Rokus, 2005, 227–578.
- VSSG = Andreja Žele, *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008 (Slovarji).
- W = Anton A. Wolf (pobudnik), *Sveto pismo stare in nove zaveze*, 1856–1859, v: *Biblia Slovenica* (CD-ROM), ur. A. Metelko, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2004.

Srbščina in hrvaščina

- ARj = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*, ur. Đ. Daničić idr., Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- Benešić = Julije Benešić, *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od Preporoda do I. G. Kovačića*, ur. J. Hamm, Zagreb: JAZU, Globus, 1986.

- Judita = Milan Moguš, *Rječnik Marulićeve Judite*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2001.
- Karadžić = Vuk Stefanović Karadžić, *Srpski rječnik istumačen njemačkim i latin-skijem rječima*, Beograd, 1898.
- Njegoš = Mihailo Stevanović, *Rečnik jezika Petra II Petrovića Njegoša I–II*, Beograd – Titograd – Cetinje: Vuk Karadžić, 1983.
- Osman = Željko Bujas, *Ivan Gundulić »Osman«: kompjutorska konkordancija*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1975.
- RHJ = Ivan Broz – Franjo Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika I–II*, Zagreb, 1901.
- RHKKJ = *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika I–*, ur. B. Finka idr., Zagreb: HAZU, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 1984–.
- RSHJ = *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika I–*, ur. A. Belić, Beograd: SANU, Institut za srpskohrvatski jezik, 1959–.
- RSHKJ = *Rečnik srpsko-hrvatskoga književnog jezika I–VI*, ur. M. Stevanović – Lj. Jonke, Novi Sad – Zagreb: Matica srpska, Matica hrvatska, 1967–1976.
- Šonje = Jure Šonje, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga, 2000.

Češčina

- Gebauer = Jan Gebauer, *Slovník staročeský I–II*, Praha, 1903–1916.
- Jungmann = Josef Jungmann, *Slovník česko-německý I–V*, Praha, 1834–1839.
- Kott = František Štěpán Kott, *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický I–V*, Praha, 1878–1893.
- MSS = Jaromír Bělič – Adolf Kamiš – Karel Kučera, *Malý staročeský slovník*, Praha: SPN, 1978.
- PSJČ = *Příruční slovník jazyka českého I–VIII*, ur. O. Hujer idr., Praha: ČAV, 1935–1957.
- SPP = *Slovesa pro praxi*, ur. N. Svozilová idr., Praha: Academia, 1997.
- SSpoj = *Slovník slovesných, substantivních a adjektivních vazeb a spojení*, ur. N. Svozilová idr., Praha: Academia, 2005.
- Vokabulár* (<http://vokabular.ujc.cas.cz>).

Poljščina

- Linde = Samuel Bogumił Linde, *Słownik języka polskiego I–VI*, Lwów, 1854–1860.
- Mick = Konrad Górski – Stefan Hrabec, *Słownik języka Adama Mickiewicza I–XI*, Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1962–1983.
- SJP = *Słownik języka polskiego I–XI*, ur. W. Doroszewski idr., Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1958–1969.
- Sł16 = *Słownik polszczyzny XVI wieku I–*, ur. M. R. Mayenowa idr., Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1966–.
- SłJChP = *Słownik języka Jana Chryzostoma Paska I–II*, ur. H. Koneczna idr., Wrocław, Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Polska Akademia Nauk, 1965.

SlStp = *Słownik staropolski* I–XI, ur. S. Urbańczyk idr., Kraków: Polska akademia nauk, 1953–2002.

SlWarsz = Jan Karłowicz – Adam Kryński – Władysław Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego* I–VIII, Warszawa, 1900–1927.

Ruščina

Ožegov = Sergej I. Ožegov – Natalija Ju. Švedova, *Tolkovyj slovar' russkogo jazyka*, Moskva: Rossijskaja akademija nauk, Institut russkogo jazyka im. V. V. Vinogradova, 2004.

Pušk = *Slovar' jazyka Puškina* I–IV, ur. V. V. Vinogradov idr., Moskva: Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyh i nacional'nyh slovarnej, 1956–1961.

Srezn = Izmail I. Sreznjevskij, *Materialy dlja slovarja drevnerusskogo jazyka po pis'mennym pamjatnikam* I–III, Sankt-Peterburg, 1890–1912.

SDRja11–14 = *Slovar' drevnerusskogo jazyka XI–XIV* vv. I–, ur. R. I. Avanesov idr., Moskva: Russkij jazyk, 1988–.

SRja11–17 = *Slovar' russkogo jazyka XI–XVII* vv. I–, ur. R. I. Avanesov idr., Moskva: Nauka, 1975–.

SRja18 = *Slovar' russkogo jazyka XVIII* vv. I–, ur. J. S. Sorokin idr., Sankt-Peterburg: Nauka, 1984–.

SSRja = *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka* I–XVII, ur. V. V. Vinogradov idr., Moskva – Leningrad: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR, 1948–1965.

Literatura

Ágel 2000 = Vilmos Ágel, *Valenztheorie*, Tübingen: Gunter Narr Verlag, 2000.

Beaugrande – Dressler 1992 = Robert-Alain de Beaugrande – Wolfgang U. Dressler, *Uvod v besediloslovje*, prev. Aleksandra Derganc – Tjaša Miklič, Ljubljana: Park, 1992.

Černih 1999 = Pavel Ja. Černyh, *Istoriko-ètimologièskij slovar' sovremennogo russkogo jazyka* I–II, Moskva: Russkij jazyk, 1999.

Daničić 1858 = Đura Daničić, *Srbska sintaksa*, Beograd, 1858.

Dular 1982 = Janez Dular, *Priglagolska vezava v slovenskem knjižnem jeziku (20. stoletja): doktorska disertacija*, Ljubljana, 1982 (razmnoženo).

ESČ = *Encyklopedický slovník češtiny*, ur. Petr Karlík idr., Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

ESJS = *Etymologický slovník jazyka staroslověnského* 1–, ur. E. Havlová idr., Praha: Academia, 1989–.

ÈSSJa = *Ètimologièskij slovar' slavjanskich jazykov: praslavjanskij leksièskij fond* 1–, ur. O. N. Trubačev idr., Moskva: Nauka, 1974–.

Gebauer 1929 = Jan Gebauer, *Historická mluvnice jazyka českého IV: skladba*, ur. František Trávníček, Praha, 1929.

Grickat 1975 = Irena Grickat, *Studije iz istorije srpskohrvatskog jezika*, Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1975.

- Herodes 1963 = Stanislav Herodes, Staroslavjanske predlogi, v: *Issledovanija po sintaksisu staroslavjanskogo jazyka*, ur. Josef Kurz, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963, 313–368.
- HMČ = Arnošt Lamprecht – Dušan Šlosar – Jaroslav Bauer, *Historická mluvnice češtiny*, Praha: SPN, 1986.
- Hudeček 2003 = Lana Hudeček, Dopune glagolima govorenja, mišljenja i srodnih značenja u hrvatskome književnom jeziku od 17. do polovice 19. stoljeća – strani sintaktički utjecaji, v: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 29 (2003), 103–129.
- Ivić 1954 = Milka Ivić, *Značenja srpskohrvatskog instrumentala i njihov razvoj*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU – Naučna knjiga, 1954.
- Ivić 1972 = Milka Ivić, Problematika srpskohrvatskog infinitiva, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 11 (1972), št. 2, 115–138.
- Karolak 1984 = Stanisław Karolak, Składnia wyrażen predykatywnych, v: *Gramatyka współczesnego języka polskiego: składnia*, ur. Zuzanna Topolińska, Warszawa: PWN, 1984, 11–211.
- Katičić 1986 = Radoslav Katičić, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: JAZU, Globus, 1986.
- Kopečný 1973 = František Kopečný, *Etymologický slovník slovanských jazyků I*, Praha: Academia, 1973.
- Krisko 2006 = Vadim B. Kryš'ko, *Istoričeskij sintaksis russkogo jazyka: ob''ekt i perehodnost'*, Moskva: Izdatel'skij centr Azbukovnik, 2006.
- Lomtev 1956 = Timofej P. Lomtev, *Očerki po istoričeskomu sintaksisu russkogo jazyka*, Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1956.
- Maier 2006 = Ingrid Maier, *Verbalrektion in den »Vesti-Kuranty« (1600–1660) 2: die präpositionale Rektion*, Uppsala: Uppsala University Library, 2006.
- Maretić 1963 = Tomo Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 1963.
- MČ 3 = *Mluvnice češtiny 3: skladba*, ur. František Daneš idr., Praha: Academia, 1987.
- Miklošič 1868–1874 = Franc Miklošič, *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen IV: Syntax*, Wien, 1868–1874.
- Orel 1993 = Irena Orel-Pogačnik, *Predložni sistem v razvoju slovenskega knjižnega jezika od 16. do 19. stoletja: doktorska disertacija*, Ljubljana, 1993 (razmnoženo).
- Orešnik 1992 = Janez Orešnik, *Udeleženske vloge v slovenščini*, Ljubljana: SAZU, 1992.
- Pisarkowa 1984 = Krystyna Pisarkowa, *Historia składni języka polskiego*, Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1984.
- Popova 1978 = Zinaida D. Popova, Upotrebljenije padežej, v: *Istoričeskaja grammatika russkogo jazyka: sintaksis: Prostoe predloženie*, ur. V. I. Borkovskij, Moskva: Nauka, 1978, 345–402.

- Preobraženska 1968 = Marija N. Preobraženskaja, Vinitel'nyj padež, v: *Sravnitel'no istoričeskij sintaksis vostočnoslavjanskih jazykov: členy predloženiya*, ur. V. I. Borkovskij, Moskva: Nauka, 1968, 205–228.
- RS 1980 = *Russkaja grammatika II: sintaksis*, ur. N. Ju. Švedova idr., Moskva: Nauka, 1980.
- SČ 1998 = Miroslav Grepš – Petr Karlík, *Skladba češtiny*, Olomouc: Votobia, 1998.
- Silić – Pranjković 2005 = Josip Silić – Ivo Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- Sintaksa 2005 = Milka Ivić – Predrag Piper idr., *Sintaksa savremenoga srpskog jezika: prosta rečenica*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU – Beogradska knjiga – Matica srpska, 2005.
- Snoj 2003 = Marko Snój, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Modrijan, 2003.
- Stevanović 1969 = Mihailo Stevanović, *Savremeni srpskohrvatski jezik II: sintaksa*, Beograd: Naučna knjiga, 1969.
- Toporišič 1982 = Jože Toporišič, *Nova slovenska skladnja*, Ljubljana: DZS, 1982.
- Toporišič 2004 = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor: Založba Obzorja, 2004.
- Trávníček 1956 = František Trávníček, *Historická mluvnice česká 3: skladba*, Praha: SPN, 1956.
- Veber 1856 = Adolfo Veber Tkalčević, *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2005 [1859].
- Večerka 1996 = Radoslav Večerka, *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax III: die Satztypen: der einfache Satz*, Freiburg i. Br.: Weiher, 1996.
- Večerka 2002 = Radoslav Večerka, *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax IV: die Satztypen: der zusammengesetzte Satz*, Freiburg i. Br.: Weiher, 2002.
- Vidovič Muha 2000 = Ada Vidovič Muha, *Slovensko leksikalno pomenoslovje*, Ljubljana: ZIFF, 2000.
- VV 1987 = František Daneš – Zdeněk Hlavsa idr., *Větné vzorce v češtině*, Praha: Academia, 1987.
- Zaron 1980 = Zofia Zaron, *Ze studiów nad składnią i semantyką czasownika*, Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1980.
- Zikmund 1863 = Václav Zikmund, *Skladba jazyka českého*, Litomyšl – Praha, 1863.
- Zima 1887 = Luka Zima, *Njekoje, većinom sintaktične razlike između čakavštine, kajkavštine i štokavštine*, Zagreb: JAZU, 1887.
- Žele 2001 = Andreja Žele, *Vezljivost v slovenskem jeziku (s poudarkom na glagolu)*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.
- Žele 2003 = Andreja Žele, *Glagolska vezljivost: iz teorije v slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003.

The valency of reflexes of the Proto-Slavic verb *mysliti in the history of selected Slavic languages

Summary

This article presents a valency analysis of the reflexes of the Proto-Slavic verb *mysliti in the history of selected Slavic languages (Slovenian, Old Church Slavic, Croatian, Serbian, Czech, Polish, and Russian). The verbs are polysemous, and individual meanings are attested in all languages; for example, ‘to think, consider’, ‘to intend’, or ‘to think, plan for someone’s harm/benefit’, or only in parts of languages; for example, ‘to provide for; take into account’ in Serb./Cro. and Pol., ‘to expect’ in Serb./Cro. (and probably only in Kajkavian).

With the variation in the meaning of the verbs, their semantic valency and government vary. Generally, several government patterns correspond to a specific semantic pattern, and these may appear in one, several, or all of the languages analyzed and for longer or shorter periods. The most stable semantic pattern is the *carrier* of thinking – *content*, which corresponds to general Slavic $S_{nom} - VF - SENT$ (up to the present) among government patterns; the complement SENT marks the complex *content* of thinking in the most stable way. Often there is also the non-propositional complement S_{acc}^* , but it shows a tendency toward semantic bleaching (lexical filling of prepositional complements appears to be more heterogeneous; cf. oS_{loc}). In the meaning ‘to intend’, the most stable are the semantic pattern *carrier* of intention – *content* and the government pattern $S_{nom} - VF - INF$ (the complement INF is typical in the role of *content* of intention). More complex patterns are less established. Among the more established government patterns in general Slavic are $S_{nom} - VF - S_{acc}^* - S_{dat}$ and $S_{nom} - VF - oS_{loc} - S_{acc}^*$. The former matches the semantic pattern *carrier* of thinking – *content* – *recipient* (‘to think, plan for someone’s harm/benefit’) and was stable especially in the older periods of Sln., Serb./Cro., and Pol., whereas the latter matches the semantic pattern *carrier* of thinking – *thematic participant* – *content* (‘to think, consider’) and, with regard to the data from the material, appears in all of the languages analyzed with the exception of OCS.

This article also presents the competing relationship between government patterns and it highlights the semantic differences between complements and their possible foreign-language motivation.